

”Valitsin toimistoa lähimmän
huoneen. Halusin, että aikuinen on
lähellä päivällä ja yöllä.”

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON -toimintamalli

Nuorten ja vanhempien kanssa
tehtävään työhön lastensuojelun
sijaishuollon alkuvaiheeseen

Minna Alastalo
Emmi-Juulia Männistö

Euroopan unionin
osarahoittama

Pesäpuu on lastensuojelun kehittämissyhteisö, jonka tehtävänä on lisätä lasten ja heidän läheistensä hyvinvointia lastensuojelussa. Toimintamme perustuu vahvaan kumppanuuteen ja tuotamme lasten ja nuorten omiin kokemuksiin perustuvia ja kehittämistyössä syntyviä toimintamalleja, tietoa, materiaaleja ja koulutuksia. Pesäpuun materiaalit tunnistaa rekisteröidystä tavaramerkistä LUPAUS LAPSELLE®. Toimintamme on yleishyödyllistä.

Copyright © 2025 Pesäpuu ry
All rights reserved

Minna Alastalo, Emmi-Juulia Männistö,
Onni Westlund
Hyvä tulo sijaishuoltoon -hanke, Pesäpuu ry
Taitto ja ulkoasu: Anu Flinck

Kustantaja: Pesäpuu ry
ISBN: 978-952-7208-33-5

www.pesapuu.fi

LASTENSUOJELUN
KEHITTÄMISYHTEISÖ

Esipuhe

Lastensuojelun vaikuttavuus syntyy sen eri vaiheiden onnistumisen tuloksena. Sijaishuoltoon tulo on merkittävä nivelvaihe nuoren elämässä, eikä mielestämme sen kehittämiseen ole kiinnitetty aiemmin riittävästi huomiota. Siksi päätimme yhdessä Siun soten hyvinvointialueen kanssa kääriä hihat, hakea hankerahoitusta ja edistää osaltamme sitä, että jokainen lapsi ja nuori sijaishuollossa on turvassa, osallinen, arvokas ja rakastettu. Nuoren lisäksi lastensuojelussa on tärkeää huomioida ja tukea vanhempia, sisaruksia ja muita läheisiä. Sijaishuoltoon tullessaan nuori kohtaa monia uusia ihmisiä ja on äärimmäisen tärkeää, että jokaiseen heistä nuori voi luottaa.

Halusimme luoda toimintamallin, joka oikeasti on mahdollista toteuttaa lastensuojelun arjessa, kuitenkin tinkimättä nuorten oikeuksista. Hyvää tuloa sijaishuoltoon on ollut luomassa rohkeitten nuorten lisäksi heidän vanhempiaan, sosiaalityöntekijöitä, laitoksien ohjaajia ja muita nuoren hyvinvointia turvaavia toimijoita. Ilman heidän kokemuksiaan ja ajatuksia malli ei olisi syntynyt. Lämmin kiitos kaikille heille.

Toimintamalli luotiin poikkeuksellisen tiiviillä aikataululla vuoden aikana. Erityinen kiitos onnistumisesta kuuluu hankkeen osaaville ja aktiivisille vetäjille Minna Alastalolle ja Emmi-Juulia Männistölle sekä hankehakemuksen ja hankkeen hatkaamisen ennaltaehkäisemiseen liittyvän työn osalta Onni Westlundille. Kiitos myös hankekumppanillemme Siun sotelle hyvästä yhteistyöstä. Hankkeelle ja hyvälle tulolle sijaishuoltoon on ollut selvä tilaus ja aihe on koettu Siun soten alueella merkitykselliseksi.

Osaltamme aiomme levittää ja mahdollistaa mallin käyttöönottoa ja juurtumista muillakin hyvinvointialueiden ja yksityisten palveluntuottajien lastensuojelulaitoksissa.

Oivaltavia lukuhetkiä oppaan ja toimintamallin parissa,

Jari Ketola
toiminnanjohtaja, Pesäpuu ry

Sisällys

Esipuhe	3
Lukijalle	5
Johdanto toimintamalliin	6
Toimintamallin tausta ja tehdyt valinnat	9
Turvallisuus	10
Nuoren osallisuus	12
Vertaisuus	14
Omaohjaajatyö	14
Vanhemmastyö	15
Nuoren muut läheiset	15
Ruoan merkitys sijaishuollossa	16
Moniammatillinen yhteistyö	17
Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli	20
Ennakointi	20
Tulopäivä	21
Toinen ja kolmas päivä	23
Ensimmäinen viikko	24
Toinen viikko	25
Kolmas viikko	26
Neljäs viikko	27
Tiekartat	28
Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi	30
Suunnitelman hyödyntäminen	30
Yksilötekijät	31
Suhdetekijät	31
Tilannetekijät	31
Systeemittekijät	32
Toimintamallin käyttöönotto ja soveltaminen	33
Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallin käyttöönotto	33
Mallin soveltaminen	33
Hyvä tulo sijaishuoltoon -hanke	34
Materiaalien luominen	34
Pilotointi	34
Palautteen keruu ja pilotin kokemukset	36
Johtopäätökset	37
Sosiaalinen innovaatio	38
Lopuksi	39
Lähteet	40

Lukijalle

Sijaishuoltoon tuleminen on lapsen ja hänen läheistensä näkökulmasta monella tavoin erityinen ajanjakso. Vaikka sijoitus ei olisi ensimmäinen, ollaan aina uuden edessä. Onkin yllättävää, että aiheesta on kirjoitettu niin vähän. Aihetta sivutaan alan tutkimuksessa ja teemaan liittyvää muuta kirjallisuutta on olemassa, mutta suoraan tätä aihetta, tulovaiheen merkitystä lastensuojelun asuinyksikköön tultaessa, käsitteleviä tutkimuksia ei Suomessa ole tehty lainkaan.

Lähdimme tarkastelemaan hyvää tuloa sijaishuoltoon avoimin mielin. Hankkeen alkaessa emme olleet määritelleet, kuinka pitkää aikaa tulovaiheesta puhuttaessa tarkoitetaan tai mitä asioita tulovaiheeseen on välttämätöntä sisältyä. Hyvä tulo sijaishuoltoon alkaa usein jo ennen kuin nuori on asuinyksikön ulko-ovella. Toisaalta eräs työpajaamme osallistunut, nyt jo täysi-ikäinen nuori, kertoi luottamuksen syntyneen noin kaksi vuotta sijaishuoltoon tulemisen jälkeen. Siihen asti hän kuvasi eläneensä asuinyksikössä eräänlaista tulovaihetta.

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli syntyi lopulta aiheeseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden avulla, mutta erityisesti kokemusääneen pohjautuen. Toimintamallissa kuuluu vahvasti sijoitettuna olleiden nuorten ja heidän läheistensä kuin myös asuinyksiköissä ja lastensuojelussa työskentelevien ääni. Julkaisussa käytetyt lainaukset ovat hankkeen työpajoissa sekä erillisellä tarinakeräyksellä kerättyjä sijaishuollon asuinyksikössä asuvien tai asuneiden nuorten tai heidän läheistensä sanomia tai kirjoittamia. Tarinakeräyksessä lähetimme hankkeen toiminta-alueen jälkihuollon työntekijöille kutsun kirjoittamaan, jota pyysimme näyttämään täysi-ikäisille nuorille, jotka voisivat olla kiinnostuneita kokemustensa jakamisesta. Kiitämme lämpimästi kaikkia oman tarinsa jakaneita!

Hyvä tulo sijaishuoltoon tehdään arjessa, vuorovaikutuksessa ja kohtaamisessa. Haluamme kiinnittää työntekijöiden huomion tilanteen ainutkertaisuuteen; samalla kun ammattilaiset tekevät työtään arjessa, elää joku lapsi perheineen ainutlaatuista ja sensitiivistä kohtaa elämässään. Lapselle tulo sijaishuoltoon on samaan aikaan lähtö kotoa.

On ollut ilo olla meille tärkeän asian äärellä. Jokaisen tulon sijaishuoltoon soisi olevan hyvä. Toivomme, että toimintamallin avulla tämä tavoite voi olla ainakin pienen askeleen lähempänä.

”Seisoin muovikassieni kanssa huoneen ovella. Niissä kasseissa oli minun tärkeimmät tavarat, sillä minulla ei ollut enää kotia tai omaa huonetta muualla. Ohjaaja esitteli huoneen ja mietin, että valkoiset tyhjyyttä ammottavat seinät kyllä kaipaavat koristeita.” (Nuori / tarinakeräys)

Minna Alastalo ja Emmi-Juulia Männistö

Johdanto toimintamalliin

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli pohjautuu perusasioihin; lapsen turvallisuuden tunteen vahvistamiseen ja lapsen läheisten kohtaamiseen ja tukemiseen. Kaiken keskiössä on työntekijän läsnäolo, kiinnostus ja lapsen yksilöllinen huomioiminen. Toimintamalli ei sisällä monimutkaisten menetelmien käyttöä eikä vaadi erityistä osaamista. Toimintamallin ei ole tarkoitus olla tarkka suunnitelma kaikesta siitä, mitä tulisi tehdä vaan ikään kuin kartta siitä, mihin suuntaan pyrkiä. **Hyvä tulo ei tapahdu, se tehdään.**

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli auttaa strukturoimaan sijoituksen alkuvaiheen työskentelyä lastensuojelun asuinyksiköissä ja sosiaalityössä. Toimintamalli on luotu Pesäpuu ry:n toteuttamassa ja Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamassa Hyvä tulo sijaishuoltoon -hankkeessa vuosina 2024–2025. Hanke toteutettiin Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen eli Siun soten alueelle. Toimintamallin tavoitteena on jäsentää ja selventää työskentelyä ammattiryhmien välillä. Toimintamallin taustalla on ajatus siitä, että selkeys ja avoimuus siitä, kuka tekee ja missä kohtaa tekee, lisää nuoren ja hänen läheistensä sitoutumista tarjottuun palveluun. Toimintamallin mukaisella työskentelyllä pyritään systematisointiin muutokseen. Kun työntekijöiden tulovaiheen työskentelyyn liittyvä osaaminen kasvaa, kykenevät he luomaan parempia luottamussuhteita asiakkaisiin, mikä parantaa asiakkaiden sitoutumista tarjottuun palveluun. Toimintamallin mukainen työskentely kestää 28 vuorokautta, ja se sisältää päivä- ja viikkokohtaisia askelmerkkejä, joista vastuu on joko asuinyksikössä tai sosiaalityössä.

Toimintamalli koostuu päivä- ja viikkokohtaisista toimintaohjeista, tiekartoista nuorelle ja työntekijälle sekä Suunnitelmasta hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi. Tiekarttojen tarkoituksena on jäsentää ja aikatauluttaa mallin mukaista työskentelyä nuorelle ja tämän läheisille sekä työntekijöille. Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi on työntekijöiden käyttöön tarkoitettu lomake, jonka tarkoituksena on työntekijöiden tietoisuuden lisääminen sijaishuollosta katoamisesta eli hatkaan vetävistä ja työntävistä syistä, jotta havaittuihin riskeihin voidaan puuttua ja hatkaamista pyrkiä ehkäisemään. Laakso & Enroos (2016) toteavat kansainväliseen tutkimukseen viitaten, että tulovaiheessa asuinyksiköiden työntekijöiden työskentely keskittyy lähinnä käytännön asioihin ja nuoren kokemusten, kysymysten ja hämmästyksen äärelle pysähtyminen jää vähäiseksi. Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallissa nuoren kokemus sisäisestä turvallisuudesta on keskiössä, ja työntekijöitä ohjataan sen huomioimiseen koko alkuvaiheen työskentelyn ajan.

Nuoren muutto lastensuojelun sijaishuoltoon on aina merkittävä muutos nuorelle ja hänen läheisilleen. Nuoren näkökulmasta muutoksia tapahtuu usein lähes kaikilla arjen osa-alueilla. Huolta pitävien aikuisten lisäksi myös arjen käytännöt ja asuinpaikka vaihtuvat. Lisäksi muutto uuteen sijaishuoltopaikkaan saattaa tarkoittaa muutoksia sisaruussuhteissa, uusiin lapsiin tutustumista, uutta koulua, muutoksia harrastuksissa ja vapaa-ajassa sekä ystävyyssuhteissa. Sijaishuollossa asuvat ja asuneet nuoret ovat kuvanneet, että uuteen sijaishuoltopaikkaan muuttaminen herättää monenlaisia tunteita: muun muassa hämmennystä, pelkoa, ahdistusta, surua ja lamaantumista. (Laakso & Enroos 2016.) Sijaishuollossa asuvien lasten vanhemmat taas ovat kuvanneet sijoituksen jälkeen tunteneensa muun muassa osattomuuden tunnetta, syrjäytetyksi tulemistä, yksin jäämistä ja häpeää (Ahvenainen & Hellsten 2021; Ojanne, E. 2022).

Julkaisussa käytetään termiä lapsi viitattaessa lastensuojelun asiakkaisiin yleisesti. Hanke on kohdistunut erityisesti 12–17-vuotiaisiin nuorisoikäisiin. Toimintamalli on kehitetty lastensuojelun asuinyksikköön muuttavien nuorten tueksi, tästä syystä mallia kuvattaessa käytetään pääasiassa termiä nuori. On kuitenkin tärkeää muistaa, että vaikka puhutaan nuorista, on kyseessä aina lapsi: aikuisen apua ja huolenpitoa tarvitseva ihminen. Nuoren läheisistä julkaisussa käytetään pääasiassa termiä vanhemmat, mutta lukijaa ja toimintamallin käyttäjää ohjataan tarkastelemaan nuoren elämässä olevia tärkeitä ihmisiä tapauskohtaisesti. Joidenkin nuorten kohdalla hänen elämässään mukana olevat läheiset eivät ole hänen vanhempansa. Toimintamallia käytettäessä tulee jokaisen nuoren elämäntilanne ja tarve huomioida tapauskohtaisesti myös tässä asiassa.

”Iso tuki aikuistumiseen ovat olleet lähisukulaiset, jotka pysyivät tukena aina, vaikka vanhemmista ei siihen ollut.” (Nuori / tarinakeräys)

“Olisin toivonut, että joku olisi kysynyt: Miten me voidaan auttaa teitä vanhempia?” (Läheinen / työpaja).

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2023 julkaistu visio: Lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen, kiinnittää katseen sekä luottamussuhteen syntymiseen että lastensuojelun laatuun. STM:n (2023) mukaan vision toteutumisiksi jokainen lapsi, hänen vanhempansa ja muut läheiset kohdataan ainutkertaisina, ja he kokevat olevansa aidosti osallisia ja tulevansa kuulluiksi ja kunnioitetuiksi. Luottamussuhteen syntyminen vaatii työtä: kohtaamista, kuulemista ja “vartenolemista”. Lapsen ja hänen läheistensä luottamussuhteet ammattilaisiin syntyvät tahoillaan - tai jäävät syntymättä. Kohta, jossa lapsi tulee sijaishuoltopaikkaan, on erityisen merkityksellinen luottamussuhteen rakentamisen näkökulmasta. Haapalan ym. (2023) raportissa lastensuojelulaitoksissa työskentelevien kokemus oli, että nuoren sitoutumista ja kiinnittymistä asuinyksikköön ja hänelle tarjottuihin palveluihin, saadaan tuettua intensiivisellä alkuvaiheen työskentelyllä sijaishuollon alkaessa ja sitä valmisteltaessa sekä asuinyksikköön tultaessa.

Sekä lähdekirjallisuudessa että hankkeen työpajoissa nousi esiin, että sijoituksen syyt ovat usein epäselviä lapsille ja nuorille. Syiden jäädessä epäselviksi, lapset tekevät omia tulkintojaan sijoitukseen johtaneista asioista ja syyttävät itseään asiasta (Laakso & Enroos 2016; Haapala ym. 2023). Epäselvyys sijoituksen syistä heikentää kiinnittymistä sijaishuoltoon. Suomessa sijaishuollon laitoshoidon sijoitettavilla lapsilla on usein huomattavasti useampia sijaishuoltopaikkoja verrattuna perhehoitoon sijoitettuihin lapsiin (Eriksson & Korhonen 2021). Sijaishuoltopaikan muutoksia tehdään useista eri syistä, eivätkä kaikki niistä ole ennakoitavissa tai ehkäistävissä. Sijaishuoltopaikan muutokset vaarantavat nuoren kiinnittymistä ja sitoutumista sijaishuoltoon sekä heikentävät palveluiden vaikuttavuutta. Sijaishuoltopaikkojen muutokset myös kuormittavat lastensuojelun sosiaalityötä ja lisäävät kustannuksia. (Kääriälä ym. 2019.)

Sijaishuoltopaikkojen muutosten aiheuttama heikentynyt kiinnittyminen sijaishuoltopaikkaan ja

tarjottuihin palveluihin lisää riskiä nuorten sijaishuoltopaikasta katoamiselle (Haapala ym. 2023). Osana Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaista lastensuojelulain kokonaisuudistusta (2025–2026) pyritään löytämään keinoja hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi. Yksi kokonaisuudistuksen tavoitteista on sijaishuollon ammatillisten käytäntöjen kehittäminen hatkojen ennaltaehkäisemiseksi. (Valtioneuvosto 2025.)

Toimintamallin tausta ja tehdyt valinnat

Kaikki toimintamalliin ja siihen kuuluviin työkaluihin liittyvät valinnat on tehty aiheeseen liittyvän kirjallisuuden sekä työpajoissa ja yhteiskehittämistilaisuuksissa kerätyn tiedon avulla. Työpajoissa pohdittiin hyvää tuloa sijaishuoltoon ideaalitalanteen näkökulmasta ja omiin kokemuksiin peilaten. Keskusteluista nousseet havainnot voitiin ryhmitellä viiden teeman alle: viestintä, luottamus, turvallisuus, avoimuus ja välittäminen. Kaikki toimintamalliin kuuluvat asiat ovat nousseet joko yhdestä tai useammasta teemasta, monet asiat toimintamallissa nousevat suoraan jostain hankkeen työpajassa esiin nostetusta toiveesta tai kokemuksesta.

Sijoituksen ensimmäisinä päivinä korostuvat perustarpeet ja niistä huolehtiminen. Toimintamalliin ja tähän julkaisuun on nostettu ruoka ja sen merkitys sijaishuollossa, ja erityisesti sijoituksen ensimmäisinä päivinä. Myös unen olisi voinut hyvin voinut nostaa sen ansaitsemalle paikalle toimintamallissa. Pesäpuun ”Elintärkeitä asioita” –julkaisussa sijaishuollossa asuneet lapset kuvaavat uneen ja nukkumiseen liittyviä haavoja ja korjaavia kokemuksia. He kertovat kokevansa, että nukkumaan menemiseen liittyvät rituaalit rakensivat turvallisuuden tunnetta. (Saaristo ym. 2022.)

Tulovaiheen työskentelyn painottuminen lähinnä käytännön asioihin on ymmärrettävää tilanteissa, joissa tilannetta pyritään selvittämään ja arkea tasoittamaan. Toimintamallia kootessa huomio oli käytännön asioiden ohella jatkuvasti myös nuoren ja hänen läheistensä kohtaamisessa ja kokemuksessa. Toimintamallin taustalla on pyrkimys nuoren sisäisen turvallisuuden huomioimiseen ja vahvistamiseen sekä kasvatuskumppanuuden rakentamiseen nuoren läheisten kanssa heti ensimmäisistä päivistä alkaen.

Lain mukaan lapsen tulee saada osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1.3 §). Tämä kenties Suomen lainsäädännön kaunein lainkohta tiivistää sen, mitä myös Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallissa tavoitellaan. Luottamus, ymmärrys, turva ja hellyys syntyvät ja tuntuvat vuorovaikutuksessa. Sijaishuollon laatukriteerien mukaan hyvä vuorovaikutus asiakassuhteessa pohjautuu arvostukseen, inhimillisyyteen ja empatiaan. Ammattilaiselta tämä vaatii asiakkaan, lapsen tai hänen läheisensä, kohtaamista yksilönä sekä kykyä haastavienkin vuorovaikutustilanteiden hoitamiseen. (Malja ym. 2019.)

”Työntekijän on helppo olla niinku ulkokehällä eli suorittaa sitä perustyötä, rajoittaa ja kirjata. Kaikista vaikeinta on olla siinä sisäkehällä, välittää ja antaa myös itsestään sille nuorelle. Se on kuitenkin sitä, millä oikeesti on merkitystä.”
(Työntekijä / hankkeen pilotin starttipäivä)

Toimintamallin mukainen työskentely kestää 28 vuorokautta. Toimintamallin mukainen työskentely kestää neljä kokonaista viikkoa, eikä esimerkiksi 30 päivää, koska malli haluttiin jakaa ja rytmittää selkeästi neljään viikkoon. Malli on pyritty suunnittelemaan niin, että se soveltuu käytettäväksi sellaisenaan tai muokattuna kaikissa sijoitusmuodoissa huolimatta siitä, onko nuoren tulo sijaishuoltoon ensimmäinen tai viides.

Yksi sijaishuollon keskeisistä tavoitteista on taata lapselle pysyvä kasvu ympäristö, jos tämä ei voi asua kotonaan. Kuitenkin erityisesti huostaanotetuilla lapsilla on usein kokemuksia sijaishuoltopaikkojen vaihtumisesta. Sijaishuoltopaikan vaihtuessa lapsi kokee samoja muutoksia kuin sijaishuoltoon tullessaan. Sijaishuoltopaikan ja asuinpaikkakunnan muutoksen lisäksi myös ympärillä olevat ihmiset vaihtuvat. (Laakso 2019.) Hankkeen työpajassa eräs nuori toi esiin kokemuksensa siitä, että sijaishuoltopaikan vaihtumiset aiheuttivat tilanteen, jossa hänen elämässään ei ollut yhtään pysyvää aikuista.

On tärkeää ymmärtää, että vaikka sijaishuoltopaikan vaihtaminen tapahtuisi suunnitellusti ja olisi lapsen toiveiden mukaista, on muuttaminen raskasta. Uudet käytänteet, vieraat ihmiset ja kolhuja saanut luottamus aikuisiin, kuormittavat nuorta. Ymmärrettävästi erityisesti niissä tilanteissa, joissa sijaishuoltopaikka on vaihtunut useita kertoja, vaikeutuu luottamuksellisen suhteen rakentaminen. Sijaishuoltopaikkojen vaihtumisesta voivat johtaa paitsi luottamuksen menettämiseen myös nuoren kokemukseen siitä, ettei hänen mielipiteillään ole merkitystä. (Laakso 2019.)

Turvallisuus

”Koin tärkeänä muutossa, että pääsin neutraaliin ilmapiiriin, missä sain kasvaa rauhassa lapsesta aikuiseksi. Tärkeintä oli terapiaan pääsy, missä pääsi traumoja käsittelemään, ilman niitä en olisi tässä pisteessä, missä nyt olen. Muutto vieraaseen kaupunkiin, kauas biologisista vanhemmista, pelotti ja jännitti, mutta aika nopeasti kotiuduin. Kaikista ei ole vanhemmiksi, mutta lapsille pitäisi aina antaa mahdollisuus kasvaa hyvässä ympäristössä tukevien aikuisten kanssa.” (Nuori / tarinakeräys)

Yksi sijaishuollon laatu kriteereistä on, että sijaishuoltopaikan tulee olla lapselle turvallinen kasvu ympäristö ja lapsen tulee kokea olonsa turvalliseksi sijaishuoltopaikassa. Lastensuojelun asuinyksikön työntekijän tehtävä on varmistaa ja huolehtia siitä, että lapsi on turvassa ja kokee olevansa turvassa. (Malja ym. 2019). Puhuttaessa turvallisuudesta lastensuojelussa, puhutaan usein fyysisestä turvallisuudesta. Sijaishuoltoon tulovaiheessa teemaa tulee tarkastella laajemmin, sillä monet muutokset voivat horjuttaa nuoren turvallisuudentunnetta. Nuori voi kaivata tukea esimerkiksi siihen, missä määrin kertoo itsestään muille yksikön nuorille. Nuoret ovat kertoneet katuneensa myöhemmin sitä, että olivat tarinoineen ”auki” eikä kerran kerrottua voinut enää perua.

Traumat horjuttavat turvallisuuden tunnetta. Nuori, joka on traumatisoitunut voi kokea olonsa uhatuksi, vaikka hän olisi päässyt täysin turvalliseen ympäristöön. Arjessa traumatisoituminen voi näkyä monin tavoin, muun muassa syömiseen ja nukkumiseen liittyvinä haasteina, ahdistuksena, mielialan vaihteluna tai itsetuhoisena käytöksenä. Sietoikkunan ja vireystilan tutkiminen ovat hyviä keinoja trauman vaikutusten havaitsemiseen ja sisäisen säätelyn harjoitteluun. (Hipp 2023.) Traumainformoituun työskenteleeseen kuuluu, että työntekijä suhtautuu asiakkaaseen myötätuntoisesti, on kiinnostunut tämän taustasta ja kokemuksista ja niiden vaikutuksista asiakkaan nykytilanteeseen sekä mahdollistaa asiakkaan osallisuuden (Kuvajainen 2023). Traumainformoidussa lähestymistavassa pyritään tukemaan asiakasta vahvistamalla ja luomalla lämpimiä ja kannattelevia ihmissuhteita (Petrelius & Yliruka 2023).

Reinikaisen (2009) tutkimuksen mukaan nuoret pitivät hyvänä sitä, että sijaishuoltoyksikköön tulo-päivänä (ja sitä seuraavina päivinä) työntekijät eivät jättäneet nuorta yksin, vaan vastaanotto oli läm-minhenkinen ja yksilöllisiä tarpeita huomioiva. Nuoret kokivat tämän helpottaneen yksikköön aset-tumista ja aikuisiin tutustumista. Huomionarvoista on, että nuoret kokivat asiapitoisen ja nuoren itseksensä jättävän vastaanoton tylynä, vaikka työntekijät olivat kokeneet nuoren kaipaavan yksin ole-mista. (Reinikainen 2009.)

”Muistan hyvin hetken, kun astelin 15-vuotiaana juuri avattuun uuteen sijaishuoltoyksikköön. Aiemmat asuinpaikkani oli vuorotellen vanhempieni luona, mutta olin asunut jo myös yksin. Päivä oli pelottava, olin häpeissäni siitä, että tarvitsen tällaisen paikan kodikseni ja mietin, että voiko laitosta edes kodiksi kutsua, mutta samalla olin myös helpottunut. Olin helpottunut, koska tiesin päässeeni paikkaan, jossa olen turvassa, mutta samalla mietin, olenko turvassa? Tein huomion, että täällä on ainakin yksi miespuolinen ohjaaja töissä ja se toi turvattomuuden tunnetta, puristusta rintaan. En nimittäin luottanut kehenkään. En omiin vanhempiini, en sosiaalityöntekijöihin, en aiemman yksikön ohjaajiin, en edes itseeni. Viime vuosina kaikki rajani oli rikottu muiden ihmisten toimesta, enkä luottanut kehenkään. Olin täynnä surua, itseinhoa, pelkoa ja vihaa. Olo tuntui myös pieninä rippeinä hyvältä, mutta samalla tunnuin menevän lukkoon, koska jokainen ensimmäisten päivien aikana tapaamani ihminen välitti, jotkut jopa halasi. Se oli teini-ikäiselle minulle uutta ja vähän epämiellyttävääkin. Pääni sisällä mietin, että miksi te edes välitätte? Tein ensimmäisten päivien aikana huomioita ohjaajista, joiden kanssa en uskonut tulevani toimeen. Tai en uskonut ohjaajien tulevan toimeen minun kanssa, sillä sain voimakkaita tunteiden purkauksia ja osasin olla ilkeä. Pian kuitenkin huomasin, että ohjaajat ovat hyviä ihmisiä, joihin voin yrittää rakentaa luottamusta, eivätkä he säikähdä tai satuta minua, vaikka käytökseni oli ajoittain haastavaa.” (Nuori / tarinakeräys)

Sijoituksen myötä lapsi joutuu erilleen paitsi perheestään, myös hänelle tutusta fyysisestä ympäristös-tä, kodista. Vaikka pyrkimyksenä on, että sijaishuoltopaikka on lapsen hyvinvointia tukeva kodinomai-nen ympäristö, voi muutos itsessään kuitenkin horjuttaa lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunteita. Nuori ei voi vaikuttaa siihen keitä muita asuinyksikön yleisissä tiloissa asuu tai vierailee, myös sisus-tukseen liittyvät vaikutusmahdollisuudet voivat olla rajalliset. Oman tilan merkitys korostuu paikoissa, joissa yksilö jakaa tilan muiden kanssa. Lastensuojelun asuinyksiköissä esimerkiksi oma huone on nuo-ren itsemääräämisen aluetta, mitä tulisi lähtökohtaisesti kunnioittaa. (Löfblom ym. 2024.)

”Kävimme läpi yhteisiä tiloja. Minulle kerrottiin, että edessäni oli sopeutumisjakso, jonka aikana en poistuisi yksiköstä ilman ohjaajaa. Se ahdisti voimakkaasti ja tuntui, että menetin vapauteni, koska olin tottunut ennen sijoitusta ja huostaanottoa olemaan ilman sääntöjä ja vapaa, vaikka en edes osannut huolehtia itsestäni tai tarpeistani. Ympärilleni katsellessa pohdin, että ei näytä ollenkaan niin laitokselta, mitä kuvittelin, mutta sinivihreät ovet ja yhteisistä tilois-ta alkava käytävä toivat mieleeni sairaalan osaston. Hetken aikaa pohdin myös pakoreittiä, koska kaikki ympärillä tuntui tavalliselta, enkä ollut elämäni viime vuosina tottunut tavallisuuteen. Ohjaajat ottivat minut iloisina vastaan. Sain valita huoneen itse. Valitsin toimistoa lähimmän huoneen. Halusin, että aikuinen on lähellä päivällä ja yöllä.” (Nuori / tarinakeräys)

Miten turvallisuus näkyy toimintamallissa?

- Toimintamallissa turvallisuus on huomioitu monen valinnan taustavaikuttajana. Kaikella tekemisellä pyritään nuoren turvallisuudentunteen tukemiseen ja vahvistamiseen.
- Tervetulopakettissa voi olla pehmolelu ja pehmeä peitto, jotka osaltaan konkretisoivat nuorelle aikuisten välittämistä ja huolenpitoa. Ne voivat myös toimia turvan ja lämmöntuojina.
- Tervetulopakettissa oleva stressilelu voi auttaa kanavoimaan energiaa turvallisesti ja auttaa nuorta rauhoittumaan.
- Turvallisuus on valittu yhdeksi toimintamallin aikaisista oma-ohjaajatyön teemoista. Teemaa voidaan käsitellä ja lähestyä hyvin monesta eri kulmasta nuoren tilanne huomioiden.
- Turvallisuuden tunnetta tukee myös ennakoitavuus, jota toimintamallilla pyritään lisäämään: nuori tietää mitä tapahtuu ja milloin tapahtuu.

“Ohjaaja auttoi purkamaan tavaroita, se tuntui hyvälle, koska en ollut enää yksin. Asettellessani vaatteita kaappiin, purnukoita vessaan ja kaikkia pinkkejä koriste-esineitäni hyllyille tunsin, että ehkä tämä voi olla koti. Minun oma huone. Silti samalla mietin, voiko olla kotia ilman kanssani asuvia vanhempia, kun ympärilläni oli vain täysin vieraita tuntemattomia ihmisiä.” (Nuori / tarinakeräys)

Nuoren osallisuus

”Minulla ei ollut koskaan yli kymmenen vuotta kestäneen sijoituksen aikana sosiaalityöntekijän yhteystietoa, enkä olisi voinut ottaa häneen tai heihin itse yhteyttä, jos olisin halunnut. Tuskin olisin hänelle kertonutkaan asioistani, koska en häntä tuntenut.” (Nuori / tarinakeräys).

“En mä tiennyt kuka mun sossu on. Kelle olisin kertonut, jos mun ois ollut paha olla siellä laitoksessa?” (Nuori / työpaja)

Osallisuuteen liittyy oikeus ja mahdollisuus osallistumiseen tai osallistumatta olemiseen. Sosiaalinen osallisuus tarkoittaa oikeutta kuulua ryhmään, toimia osana sitä sekä tuntea olevansa osa ryhmää. (Kaijanen ym. 2022.) Lasten osallisuuden toteutumiseksi lastensuojelussa on tehty paljon töitä, silti siinä nähdään edelleen haasteita sekä Suomessa että kansainvälisesti. Osallisuuden mahdollistamista haastaa työntekijöiden näkökulmasta ajan ja henkilöstöresurssien puute. Aito kohtaaminen ja luottamuksellisen suhteen luominen vaativat aikaa ja panostusta, toisaalta osallisuuden vahvistaminen vaatii myös työkalut ja toimintatapojen uudistamista. (Eriksson & Korhonen 2022.)

Nuoren osallisuus tai sen puuttuminen linkittyy moniin sijoituksen tulovaiheeseen liittyviin asioihin. Nuorella ei useinkaan ole mahdollisuutta vaikuttaa sijoituksen alkamiseen tai sijoituspaikkaan. Merkittävä osallisuuteen liittyvä tekijä on nuoren oikeus saada tietoa asioistaan. Tähän liittyen on tehty useita osallisuutta tukevia valintoja toimintamallissa. Sijaishuollon laatukriteerit muistuttavat, että nuorella on oikeus tietää, kuka on hänen sosiaalityöntekijänsä, ja pitää tähän yhteyttä rajoituksetta. Nuorella on luonnollisesti myös oikeus tietää, miksi hänet on sijoitettu ja mitkä sijoituksen tavoitteet ovat. Nuorella on oikeus tavata läheisiään sekä saada tarvitsemiaan palveluita, kuten terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja koulutoimen alaisia palveluita. Sijoitetun lapsen oikeuksiin kuuluu myös, että kaikkia hänen sijoitukseensa liittyviä olosuhteita valvotaan säännöllisesti sijaishuoltopaikan omavalvonnan sekä ulkopuolisen valvonnan avulla. (Malja ym. 2019.)

Hankkeen työpajoissa osallisuus nousi esiin useissa yhteyksissä. Nuoret kertoivat sijaishuoltopaikassa tapahtuneesta huutamisesta, kokemuksesta, ettei yhteydenpitoa läheisiin tuettu sijaishuoltopaikassa sekä kokemuksesta, ettei nuoren oikeuksista kerrottu. Toisaalta työpajoissa puhuttiin myös tärkeistä aikuisista, asioita hoitaneista sosiaalityöntekijöistä ja opettajista, koulunkäynnin joustavasta mahdollistamisesta ja leipomisesta läheisten kanssa yksikön tiloissa.

Miten nuoren osallisuus näkyy toimintamallissa?

- Tiekartta
- Palaverin tarkoituksen ja rakenteen läpikäyminen ennakoon
nuoren kanssa auttaa nuorta valmistautumaan ja lisää tietoa
  - Tervetulopaketissa paikka sosiaalityöntekijän yhteystiedolle ja tietoa nuoren omista oikeuksista
  - Omaohjaajatyöskentelyssä nuoren toiveiden huomioiminen

Vertaisuus

Vertaistoiminnan merkitys on ymmärretty laajasti viime vuosina, ja se on jalkautunut laajasti myös lastensuojeluun. Vertaisuutta kannattaisi kuitenkin hyödyntää nykyistäkin laajemmin myös lastensuojelun asuinyksiköissä. Monet nuoret löytävät toisten nuorten seuraan, mutta aina nuori ei välttämättä osaa itse hakeutua vertaisten pariin tapahtumiin, tilaisuuksiin tai ryhmiin. Aikuisilla on merkittävä rooli vertaistoiminnan pariin ohjaamisessa. (Pesäpuu 2012.) Vertaisen tuki voi kannatella uudessa ja erityisessä elämäntilanteessa, tuoda lohtua, voimaannuttaa ja vahvistaa kokemusta siitä, että tilanteesta on mahdollista selvitä. Ymmärrystä ei tarvitse erikseen vakuutella, eikä kaikkea tarvitse sanoittaa erikseen, kun näkee ja kuulee samankaltaisia asioita kokenutta vertaista. (Leinonen & Nokireki 2022.)

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalliin kuuluu asuinyksikköön juuri muuttaneen nuoren ja vertaisnuoren välinen tapaaminen. Tässä yhteydessä vertaisnuorella tarkoitetaan nuorta, joka asuu joko tällä hetkellä tai on aikaisemmin asunut lastensuojelun sijaishuollossa. Vertaisnuoren tapaaminen voi helpottaa tutustumista uuteen ympäristöön ja lisätä yksikköön muuttaneen nuoren kiinnittymistä sijaishuoltopaikkaan. Kun vertainen esittelee yksikköön muuttaneelle nuorelle yksikön tiloja tai esittelee läheisen ulkokuntoilupaikan ja kertoo yksikön käytännöistä, asiat voivat jäädä yksikköön muuttaneen nuoren mieleen paremmin, kuin aikuisen kertomana. Lisäksi toimintatapa muistuttaa nuorta siitä, että myös muut ovat olleet samassa tilanteessa, jossa hän on nyt.

Omaohjaajatyö

Laakson & Enroosin (2016) mukaan lapset ja nuoret ovat kertoneet luottamussuhteen rakentuvan helpoimmin arkisen yhdessäolon ja yhteisen tekemisen kautta. Ensimmäiset kokemukset ja kohtaamiset ovat merkityksellisimpiä uuteen paikkaan tultaessa, oli sitten kyseessä omaohjaaja tai muu aikuinen. Sijaishuoltopaikkaan tulossa ei ole kyse vain uuteen sopeutumisesta vaan myös siitä, miten nuoren on mahdollista pitää kiinni tutuista ja hänelle henkilökohtaisesti merkityksellisistä tavoista ja asioista. Tulossa sijaishuoltoon nuoren menneisyys ja uusi nykyisyys limittyvät toisiinsa, ja tämän ymmärtämisessä ja siinä tukemisessa asuinyksikön aikuisilla on suuri rooli. (Laakso & Enroos 2016.)

Toimintamalliin kuuluu tiivis omaohjaajatyö koko tulovaiheen työskentelyn ajan. Omaohjaajatyöskentely tapahtuu kaksi kertaa viikossa valitun teeman mukaisesti. Teemat on pyritty valitsemaan niin, että ne sopivat mahdollisimman monen nuoren tilanteeseen huolimatta siitä, onko kyseessä ensimmäinen sijoitus vai onko tuloja sijaishuoltopaikkaan takana jo useampia. Teemoja käyttämällä omaohjaajatyön suunnittelu voi olla strukturoidumpaa ja luontevampaa niin työntekijälle kuin nuorellekin. Tärkeintä kuitenkin on aito halu yhteyden rakentamiseen ja nuoreen tutustumiseen. Toimintamalliin ei kuulu tarkat suunnitelmat omaohjaajatyön sisällöistä, vaan vapaus suunnitteluun on jätetty yksiköihin. Omaohjaajatyön työkaluna voidaan käyttää esimerkiksi Pesäpuun OmaBoxia.

Toisinaan tilanne voi olla sellainen, että omaohjaajatyöskentely ei mahdollistu sijoituksen ensimmäisinä viikkoina esimerkiksi äkillisten poissaolojen vuoksi. Tällöin on tärkeää mahdollistaa työskentely jonkun tutun aikuisen kanssa.

Vanhemmuustyö

Lastensuojelussa työskentelevien tehtävä on suojella lasta, se on ilmiselvää. Sen sijaan se, mikä on lapsen lähipiirin, pääasiassa vanhempien, osuus suhteessa tarjottuun palveluun, jää helpommin taka-alalle. Millaisen signaalin perheen tilanteesta annamme lapselle ja hänen perheelleen, jos työskentely lastensuojelussa keskittyy vain lapsen kanssa työskentelyyn? Hankkeen työpajassa läheiset toivoivat arkisia ja hyvin perusteltuja asioita: ajantasaista ja faktoihin perustuvaa tietoa, aitoa kuulemistä ja kohtaamista sekä esimerkiksi mahdollisuutta arjen jakamiseen lapsen sijaishuoltopaikassa. Sulkapallon pelaaminen asuinyksikön pihalla tai laskiaispullien leipominen keittiössä yhdessä lapsen ja ehkä myös muiden lasten ja työntekijöiden kanssa kuulostavat kohtuullisilta toiveilta. Ajatus siitä, että näköala oman lapsen arkeen rajoittuu vain kotona vietettyyn aikaan, voi olla sijoitetun lapsen vanhemmasta pohjattoman surullinen ja syyllisyyttä lisäävä. Arjen pienet asiat muodostavat kokonaisen elämän.

Osallisuus mahdollistuu, kun asiakkaalle annetaan mahdollisuus osallistumiseen tai osalliseksi pääsemiseen. Lastensuojeluprosessissa asiakkaan osallisuuden tulee toteutua paitsi lapsen tai nuoren myös vanhemman kohdalla. Velvollisuus tähän nousee muun muassa sijaishuollon laatukriteereistä. (Malja ym. 2019.) Vanhempien näkeminen lapsen tilanteen asiantuntijoina ja heidän osallisuutensa mahdollistuminen edellyttää työntekijöiltä aktiivista työskentelyä ja pyrkimystä dialogisuuteen, osallisuus harvoin ”vain tapahtuu”. Usein asiakkaana olevat perheet antavat myös työntekijälle mahdollisuuden olla osallinen heidän elämässään. (Muukkonen 2013.)

Toimintamallissa vanhemmuustyö alkaa jo ensimmäisinä päivinä. Vanhempia kannustetaan pysymään tiiviinä osana lapsen arkea; vanhempia tavataan, heidän kanssaan työskennellään yhdessä luotujen tavoitteiden mukaisesti sekä heille soitetaan kuulumissoittoja tiiviisti. Toimintamallissa lähdetään ajatuksesta, että vaikka nuori on sijoitettuna yksikköön, on asiakkaana koko perhe. Kuten joku kokemusvanhempi on sanonut, ”jos vanhemman osallistumista ei mahdollisteta, tulee se perustella, eikä niin että osallistuminen mahdollistuu erityisesti perustellusta syystä”.

Nuoren muut läheiset

Lastensuojelulain 54 §:n mukaan sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiensa ja sisarustensa lisäksi muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Lisäksi lapsella on oikeus pitää heihin yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai muita lähetyksiä. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Eduskunnan apulaisoikeusasiamies muistuttaa ratkaisussaan (EOAK/4751/2022), että hyvinvointialueen ja sijaishuoltopaikan tulee myös edistää lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisiin henkilöihin.

Hankkeen työpajassa, joka oli tarkoitettu sijoitettuna olevien tai olleiden läheisille, nousi esiin toive siitä, että erityisesti tilanteissa, joissa nuoren vanhemmat eivät halua tai kykene tapaamaan nuorta, tuettaisiin asuinyksiköstä nuoren suhdetta muihin hänelle läheisiin ihmisiin. Työpajaan osallistuneella

läheisellä oli kokemus, että hänellä ei annettu mahdollisuutta tavata nuorta tämän asuinympäristössä, vaikka läheisellä olisi ollut halua olla tiiviisti mukana ja tukena nuoren elämässä. Toimintamallissa yhteydenpitoa läheisiin voidaan mahdollistaa ja edistää pienillä valinnoilla ja teoilla, esimerkiksi tustumiskäynnille voi kutsua vanhempien lisäksi myös muita nuorelle läheisiä ihmisiä.

Ruoan merkitys sijaishuollossa

Sijaishuollossa arki näyttäytyy usein tavalliselta, ja hyvä niin. Ruoka on erityisesti lastensuojelukontekstissa kuitenkin paljon muutakin kuin polttoainetta. Sijaishuollossa ruoka edustaa osaltaan rakenteita ja rutiineja. Ruokailuajat ja -tilanteet rytmittävät päivää, luovat turvallisuuden tunnetta ja lisäävät ennakoitavuutta. Ruoan ympärille kokoontuminen on yhteisöllinen tilanne, joka liittyy ihmisiä yhteen. Yhteisen aterian äärellä on mahdollisuus rauhoittua ja olla osa ryhmää ilman, että tarvitsee välttämättä sanoa mitään. Ruokailutilanteissa harjoitellaan toisten huomioimista (saako pipoa pitää päässä, voiko käyttää kännykkää) ja kysellään kuulumisia. Aikuisten ja lasten yhteiset pysähtymiset ruoan äärelle ovat arjen pedagogiikkaa, joissa ruoka on paljon enemmän kuin ravintoa. (Punch 2014.)

Ruoka on elinehto, ja se edustaa huolehtimista ja välittämistä. Ruoan laittamiseen ja syömiseen liittyvät ajatukset voivat toimia kanavina myös sijaishuollossa asumiseen liittyville, perustavanlaatuisille tunteille ja ajatuksille. Se voi muistuttaa siitä, mitä on menettänyt tai mistä on jäänyt paitsi. Ruoalla on voitu rangaista tai maut voivat muistuttaa ruokailun taustalla tapahtuneista asioista. (Saaristo ym. 2022; Punch ym. 2014; Ruokolainen & Siljander 2022.)

“Kun muutin sijaishuoltopaikkaan, tiesin että en tule enää koskaan palaamaan äidin luo asumaan. En osannut leikkiä, mutta minun ei myöskään tarvinnut osata tehdä ruokaa tai kotitöitä, kuten aikaisemmin. Aikuisten tekemää ruokaa oli tarjolla säännöllisesti, eikä vatsan täyttämiseksi tarvinnut enää varastaa karkkia kaupasta.” (Nuori / tarinakeräys)

Ruokahetki voi olla päivän paras, tai pahin hetki. Ruoasta valittaminen ei välttämättä ole ruoasta valittamista, vaan arkisesta asiasta purnaaminen voi tarjota nuorelle turvallisen kanavan negatiivisten tunteiden ilmaisemiselle. Sijaishuollon aikuisilta vaaditaankin läsnäolemistä sekä traumatietoista ja ymmärtävää suhtautumista kaikissa arjen kohtaamisissa. He luovat turvaa ja merkityksellisiä kohtauksia. Myös ruokaan liittyy valtaa ja kontrolli. Usein aikuiset päättävät, mitä syödään ja milloin syödään. Aikuisen huolenpito voikin tuntua lapsesta tai nuoresta kontrolloimiselta tai painostamiselta. (Punch ym. 2014.) Lapsen myönteisen keho- ja ruokasuhteen tukeminen, opas lastensuojelun työntekijöille -teoksessa muistutetaan, että syömiseen ja ruokailuihin liittyvä ilmapiiri vaikuttaa voimakkaasti siihen, millainen suhde lapselle ruokaan ja kehoon kehittyy (Ruokolainen & Siljander 2022).

Toimintamallissa nuoren toiveita ruokailuun liittyen kuullaan ensimmäisinä päivinä niin, että nuoren on halutessaan mahdollisuus ruokailla esimerkiksi omassa huoneessaan ohjaajan kanssa tai keittiössä ennen muita tai muiden jälkeen.

Moniammatillinen yhteistyö

Lastensuojelun työntekijöiden moniammatillinen yhteistyö on keskeinen osa lapsen kokonaisvaltaista tukemista sijaishuollon aikana. Esimerkiksi koulun, opiskeluhoollon, mielenterveys- ja päihdepalveluiden ja harrastustoimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön tarkoituksena on varmistaa, että lapsi saa tarvitsemansa tuen arjessaan eri elämänalueilla, niin oppimisessa, psyykkisessä hyvinvoinnissa kuin vapaa-ajallaan. Yhteistyö voi tarkoittaa esimerkiksi yhteisiä tapaamisia, joissa sovitaan konkreettisia tukitoimista, tiedonvaihtoa lapsen tilanteesta tai yhteisten tavoitteiden asettamista. Tällainen verkostomainen työskentely mahdollistaa yhtenäisemmän ja lapsen tarpeisiin vastaavan tuen sekä luo lapselle turvallisuuden tunnetta ja jatkuvuutta hänen elämäänsä.

On tärkeää, että kaikki toimijat jakavat yhteisen ymmärryksen lapsen tilanteesta ja toimivat kohti samoja tavoitteita. Lapsen osallisuus yhteistyöhön tulee turvata hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti, ja hänen toiveitaan sekä näkemyksiään tulisi kuulla aidosti. Avoin, luottamuksellinen ja säännöllinen vuoropuhelu eri tahojen välillä mahdollistaa sen, että lapsen hyvinvointi pysyy jatkuvasti huomion keskiössä ja mahdollisiin muutoksiin hänen elämäntilanteessaan voidaan reagoida nopeasti ja joustavasti.

Toimintamallilla pyritään lisäämään yhteistyötä ja tiedonvaihtoa etenkin lastensuojelun asuinyksikön työntekijöiden ja sosiaalityön ja -ohjauksen välillä. Tärkeää on myös yhtenäisten toimintatapojen luominen sosiaali- ja kriisipäivystyksen sekä palvelutarpeen arvioinnin yksikön kanssa. Tätä tavoitetta tukee myös sijaishuollon laatuksiteeri numero kaksi, jonka mukaan sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia saumattomasta ja suunnitelmallisesta tietojenvaihdosta ja yhteistyöstä sijaishuoltopaikan kanssa lapsen muuton valmistelussa, sen aikana ja jälkeen, ja sijaishuoltopaikan on osallistuttava yhteistyöhön sosiaalityön kanssa (Malja ym. 2019).

Toimintamallissa ensimmäisen viikon aikana on tavoitteena arvioida nuoren terveystarkastuksen tarvetta ja luoda suunnitelma nuoren oppimisen edistämisestä. Nuoren terveydentilaan liittyviä asioita voidaan arvioida yhdessä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa ja oppimisen edistämiseen liittyvää arviota voi tehdä yhdessä koulun työntekijän, kuten opettajan tai koulukuraattorin kanssa. Ensimmäisen viikon aikana on myös tavoitteena aloittaa Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomakkeen täyttäminen. Suunnitelmaan kirjattuja tietoja voi hyödyntää mahdollisen hatkan tapahtutua, kun lastensuojelun asuinyksikön työntekijät tekevät poliisille virka-apupyynnöä.

Hankkeen ja pilotoinnin tavoitteena oli eri toimijoiden välisten vastuiden ja roolien selkiyttäminen. Sijoituksen alkuvaiheessa lapsen tai nuoren kanssa työskenteleviä toimijoita voi olla suuri joukko. Sijoituspäätös voidaan tehdä sosiaali- ja kriisipäivystyksessä, palvelutarpeenarvioinnin yksikössä tai lastensuojelussa. Sijoituksen alkuvaiheessa mukana voi olla erilaisia sosiaali-, terveys- tai koulutoimien työntekijöitä. Toimintamallia luodessa tehtiin rajausta niin, että huolimatta myös muiden ammattilaisten merkittävästä roolista tulovaiheessa, keskitytään toimintamallissa sosiaalityön ja -ohjauksen sekä asuinyksiköiden välisen työnjaon selkiyttämiseen. Mallia käytettäessä ja kehitettäessä edelleen toimintojen ja roolien vakiinnuttua, muiden toimijoiden osuus voidaan tuoda mukaan toimintamallin kuvaukseen.

Sijoitetun lapsen ja nuoren elämässä, koulu on suuressa roolissa. Oikeus oppimiseen on turvattu lailla, ja koulu muodostaa merkittävän osan arjesta. Pesäpuun Sisukas-toiminta on tutkitusti vaikuttava tapa järjestää perusopetusta sijoitetuille lapsille ja nuorille. Systeemisessä mallissa keskeistä on monitoimijainen, onnistunut verkostoyhteistyö niin, että koulunkäynnin tuki vastaisi lapsen ja nuoren tarpeisiin. Jatkokehittäessä toimintamallia, Sisukas-toiminta olisi hyvä linkittää osaksi monitoimijaista yhteistyötä.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Kiireellisissä sijoituksissa
työskentely alkaa tästä

Ennakointi

- Tutustumiskäynti (Y, S)
- Esite, valokuvat (Y)
- Soitto sijoitukseen tulemista edeltävänä päivänä nuorelle ja vanhemmille (Y)

Tulopäivä

- Perustiedot (Y)
- Sijoituksen syiden avaaminen (S, Y)
- Sijoitus päätös yksikköön (S)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Tervetulopaketti (Y)
- Tiekartan antaminen nuorelle + läpikäyminen (Y)
- Yksikön esittely, tilat ja käytänteet (Y)
- Tulotilanteessa perheellä oma työntekijä (Y)

Toinen ja kolmas päivä

- Sijoituksen syiden avaaminen (S, Y)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Toisiin nuoriin tutustumisessa auttaminen (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Yksikön käytänteiden esittely jatkuu (Y)

Ensimmäinen viikko

- Terveystarkastuksen tarpeen arvioiminen (Y, S)
- Aloitusneuvottelu (S, Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: tutustuminen (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille kerran päivässä (Y)
- Suunnitelma oppimisen edistämisestä (S, Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)
- Ruokailu nuoren ehdoilla (Y)

Toinen viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: turvallisuus (Y)
- Sosiaalityöntekijän ja nuoren tapaaminen (S)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hyvän kohtelun suunnitelma

Kolmas viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: mistä minä tulen? (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Vertaistapaaminen (Y)
- Kooste sosiaalityölle (Y)

Neljäs viikko

- Neuvottelu (S, Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: unelmat (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma (Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)

Päävastuu toteutuksesta

(Y)=yksikkö (S)=sosiaalityö

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli

Toimintamalli jakautuu seitsemään osaan, joita ovat ennakointi, tulopäivä, toinen ja kolmas päivä, ensimmäinen viikko, toinen viikko, kolmas viikko ja neljäs viikko. Jokainen osa koostuu asioista, joita on tarkoitus tehdä kyseisen ajankohdan aikana. Osassa tehtävistä asioista päävastuu on lastensuojelun asuinyksiköllä ja osassa lastensuojelun sosiaalityöntekijällä. Vastuun jakautumista kuvaamaan toiminnon perään on merkitty sulkujen sisään joko Y (=yksikkö) tai S (=sosiaalityö). Toiminnossa suurempaa vastuuta kantavan ammattilaisen lyhenne on merkitty ensimmäiseksi. Kiireellisissä sijoituksissa toimintamalli alkaa vasta tulopäivästä, koska tilanne saattaa tulla yllättäen eikä ennakointia ole välttämättä mahdollista tehdä.

Toimintamallin mukainen työskentely kestää 28 vuorokautta. Toimintamallia on mahdollista muokata tarpeen mukaan niin, että esimerkiksi, jos nuoren vointi ei salli mallin mukaista työskentelyä heti tulopäivänä, voidaan mallin mukainen työskentely aloittaa vaikka parin päivän päästä. Tarpeen mukaan toimintamallista voidaan myös harkinnan mukaan jättää pois asioita, tai tuoda sellaisia lisää. Nuoresta, hänen tilanteestaan ja sijoituksen kestosta riippuen, tämältyyppistä tiiviimpää työskentelyä voi olla tarve jatkaa pidempäänkin kuin malliin kuuluvat neljä viikkoa.

Toimintamalli perustuu intensiiviseen alkuvaiheen työskentelyyn. On kuitenkin tärkeää huomioida, ettei kaikki nuoren kanssa vietetty aika tai kaikki nuoren asuinyksikössä viettämä aika, ole aktiivista ja tavoitteellista työskentelyä. Nuorelle pitää jäädä aikaa myös vain olemiseen sekä uuden paikan, ihmisten ja tilanteen jäsentelemiseen. Esimerkiksi omaohjaajatyön toinen viikoittainen kerta on tästä syystä pyhitetty tavoitevapaalle tekemiselle. Käytettäviä työvälineitä on myös hyvä miettiä niin, ettei vastuu tekemisestä ole aina nuorella. Esimerkiksi nuoreen tutustumista voidaan tehdä keskustelun avulla. Tämä voi olla nuorelle kevyempi tapa kuin se, että häntä pyydetään ensin täyttämään lomake, jonka pohjalta keskustelua käydään.

Ennakointi

Toimintamallin mukainen työskentely alkaa Ennakointi-osiolla. Ennakointiin on tärkeä panostaa aina, kun siihen on mahdollisuus. Toimintamallin tavoitteena on, että nuori ja hänen läheisensä saavat mahdollisimman paljon tietoa asuinyksiköstä etukäteen, jotta tulo uuteen paikkaan helpottuisi edes hiukan. Uusien asioiden omaksumista voi helpottaa, jos asioihin voi perehtyä etukäteen. Sosiaalityön tehtävänä on edistää lapsen valmistautumista muuttoon (Malja ym. 2019) esimerkiksi markkinoimalla nuorelle ja hänen läheisilleen mahdollisuutta asuinyksikköön tutustumiseen.

Ennakointi

- Tutustumiskäynti (Y, S)
- Esite, valokuvat (Y)
- Soitto sijoitukseen tulemista edeltävänä päivänä nuorelle ja vanhemmille (Y)

Toimintamallin Ennakointi-osio muodostuu kolmesta asiasta. **Tutustumiskäynnillä** sekä nuorella että hänen läheisillä on mahdollisuus tutustua yksikön yleisiin tiloihin ja asuinhuoneeseen. Tutustumiskäynnillä nuorelle annetaan myös **esite** asuinyksiköstä. Esite voi sisältää esimerkiksi kuvia asuinyksikön tiloista ja tietoa, mitä tavaroita nuori voi tuoda mukanaan tai mitä tavaroita hänen ei tarvitse ottaa mukaan. Esite voidaan lähettää nuorelle myös sähköisesti, jos tutustumiskäyntiä ei ole mahdollista toteuttaa. Edellä mainittujen lisäksi Ennakointi-osaan kuuluu se, että asuinyksikön työntekijä **soittaa nuorelle ja tämän vanhemmille** erilliset puhelut sijoitukseen tulemista edeltävänä päivänä. Puhelussa voidaan kysyä millaisia ajatuksia yksikköön tuleminen herättää, ja vastata mahdollisiin kysymyksiin tai huoliin.

Tulopäivä

Tulopäivä -osion mukainen työskentely aloitetaan sinä päivänä, jona nuori saapuu yksikköön, paitsi, jos nuori saapuu yksikköön myöhään illalla. Tällöin on järkevää rauhoittaa ilta ja aloittaa työskentely vasta seuraavana aamuna.

Tulopäivä

- Perustiedot (Y)
- Sijoituksen syiden avaaminen (S, Y)
- Sijoituspäätös yksikköön (S)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Tervetulopaketti (Y)
- Tiekartan antaminen nuorelle + läpikäyminen (Y)
- Yksikön esittely, tilat ja käytänteet (Y)
- Tulotilanteessa perheellä oma työntekijä (Y)

Tulopäivänä asuinyksikön työntekijän tehtävänä on kirjata ylös nuoren **perustiedot**. Samassa yhteydessä nuorelle kerrotaan, mitä tietoja hänestä kirjataan, mihin ja miksi. Nuoren tulee myös saada tietää, miten hän voi saada lukea itsestään tehtyjä kirjauksia. Perustietojen kirjaamisen lisäksi on tärkeää selvittää, onko nuorella voimassa olevia asiakkuuksia esimerkiksi mielenterveys- tai päihdepalveluissa.

Tulopäivänä sosiaalityöntekijä käy nuoren kanssa läpi **sijoituksen syyt**. Sosiaalityöntekijä toimittaa asuinyksikköön **sijoituspäätöksen**, jotta asuinyksikön työntekijät tietävät sijoituksen syyt. Asuinyksikön työntekijät käyvät sijoituspäätöksen nuoren kanssa läpi tulopäivän aikana. Sijoituksen syiden avaamisessa on tärkeää, että niistä kerrotaan nuorelle ymmärrettävällä kielellä. Sijoittava sosiaalityöntekijä vastaa siitä, että myös asuinyksikkö saa riittävät tiedot lapsen hoidon järjestämiseksi ja perheen tuen arvioimiseksi ja toteuttamiseksi. Sijoitusperusteiden tiedoksianto asuinyksikölle voi tapahtua tietosuoja ja –turva huomioiden esimerkiksi suojatulla sähköpostilla tai asiakastietojärjestelmän kautta.

Asuinyksikön työntekijä kertoo tulopäivänä nuorelle, kuka aikuinen on yksikössä häntä varten tulopäivän aikana. **Vuoron aikuinen** määritellään ja kerrotaan jokaisen vuoron osalta erikseen. Vuoron aikuinen voi suorittaa työtehtäviä totuttuun tapaan. Tärkeää on, että nuori tietää ainakin yhden työntekijän nimeltä ja voi kääntyä hänen puoleensa, jos joku asia mietityttää. Nuorta ei jätetä yksin, vaan nuoren käytettävissä on aina joku aikuinen hänen niin toivoessaan.

Asuinyksikön työntekijä antaa tulopäivänä nuorelle **tervetulopakettin**. Paketti on koottu valmiiksi, ja se voi esimerkiksi odottaa nuorta huoneen sängyllä, kun hän saapuu asuinyksikköön. Tervetulopaketti voi sisältää esimerkiksi pehmolelun, pehmeän peiton, stressilelun, tietoa nuoren omista oikeuksista, tyhjän sivun, johon voidaan täyttää nuoren vastuusosiaalityöntekijän nimi ja yhteystiedot sekä muuta sopivaa kirjallista materiaalia, esimerkiksi Pesäpuun [“Uskomme sinuun – usko sinäkin”](#) -vihko. Asuinyksikön työntekijät ja yksikössä asuvat nuoret voivat kirjoittaa yksikköön muuttavalle nuorelle kirjeet, jotka annetaan osana tervetulopakettia.

Tervetulopaketti voi sisältää esimerkiksi

- pehmolelun
- pehmeän peiton
- stressilelun
- tietoa nuoren omista oikeuksista
- toimintamalliin kuuluvan lomakkeen, johon voidaan täyttää nuoren vastuusosiaalityöntekijän nimi ja yhteystiedot
- kirjeen yksikön työntekijöiltä, jossa toivotetaan nuori tervetulleeksi ja kerrotaan pieniä kivoja juttuja yksiköstä ja siellä työskentelevistä aikuisista
- kirjeen yksikössä asuvilta nuorilta

Toimintamalliin kuuluva **nuoren tiekartta** annetaan nuorelle tulopäivänä, ja hänen kanssaan käydään läpi sen tarkoitusta. Tiekartan on tarkoitus auttaa nuorta hahmottamaan tulossa olevia asioita ja valmistautumaan niihin etukäteen.

Tulopäivänä nuorelle **esitellään asuinyksikön tilat ja käytänteet**. Yksikössä voi olla paljon erilaisia käytänteitä, joten on hyvä, jos nämä voidaan antaa nuorelle myös kirjallisessa muodossa. Tämä helpottaa niihin palaamista myös myöhemmin. Tilojen esittelyssä voidaan hyödyntää aikuisen lisäksi vertaisnuorta, jos yksiköstä sopiva nuori löytyy, ja jos nuori ja hänen tilanteensa siihen sopivat.

Tulotilanteessa huomio keskittyy usein nuoreen, ymmärrettävästi. Jos tilanteessa on mukana nuoren läheisiä, on heille hyvä antaa aikaa käsitellä asiaa omasta näkökulmastaan niin, että esimerkiksi nuoren lähdettyä jo viemään tavaroitaan omaan huoneeseensa, on **läheisillä käytössään työntekijä**, joka käy vielä heidän kanssaan läpi sitä, mitä nyt ja lähipäivinä tapahtuu.

Toinen ja kolmas päivä

Tulopäivän merkitystä korostetaan usein tulovaiheesta puhuttaessa. Nuoren näkökulmasta tulopäivän jälkeinen päivä voi kuitenkin olla tulopäivääkin merkityksellisempi, kuten eräs asuinyksikön työntekijä hankkeen tilaisuudessa muistutti. Kriisitilanteessa asiat unohtuvat, sekoittuvat ja tuntuvat toissijaisilta. Tästä syystä toimintamallissa kerrataan toisena ja kolmantena päivänä monia tulopäivänä tehtyjä asioita.

Toinen ja kolmas päivä

- Sijoituksen syiden avaaminen (S,Y)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Toisiin nuoriin tutustumisessa auttaminen (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Yksikön käytänteiden esittely jatkuu (Y)

Toinen ja kolmas päivä -osioon kuuluvia asioita voidaan tehdä vapaasti harkiten kumpana päivänä tahansa. Tähän osioon kuuluvan työskentelyn aikana asuinyksikön työntekijä jatkaa nuoreen tutustumista osana arkea. **Vuoron aikuinen** määritellään ja kerrotaan nuorelle jokaisen vuoron osalta erikseen myös toisen ja kolmannen päivän ajalle.

Sijoitukseen johtaneita syitä käsitellään sosiaalityöntekijävetoisesti edelleen toisen tai kolmannen päivän aikana, koska ensimmäisenä päivänä vastaanotettu tieto ei välttämättä ole jäänyt nuoren mieleen ja/tai nuorelle on voinut herätä uusia kysymyksiä asiaan liittyen. Jos sijoituspäätöksen on tehnyt joku muu kuin lastensuojelun sosiaalityöntekijä (sosiaali- ja kriisipäivystys, palvelutarpeen arvioinnin

yksikkö) eikä sijoituspäätöksen tehnyt työntekijä ole töissä sijoitusta seuraavina päivinä, pyritään siihen, että joku muu saman yksikön (sosiaali)työntekijä käy sijoitukseen johtaneita syitä läpi nuoren kanssa.

Asuinyksikön työntekijät **tukevat nuoren tutustumista** asuinyksikössä asuviin toisiin nuoriin ensimmäisten päivien aikana. Tutustuminen ei saa jäädä yksikössä jo asuvien tai yksikköön juuri muuttaneen nuoren vastuulle. Tutustuttaminen toteutetaan niin, että yksikköön muuttanut nuori on voinut valmistautua tilanteeseen. On tärkeää muistuttaa nuorta, että hän saa kertoa tutustumistilanteesta muille nuorille itsestään sen verran kuin haluaa.

Vanhemmustyöskentely alkaa, kun yksikön työntekijät tapaavat nuoren vanhempia heti ensimmäisten päivien aikana kasvatuskumppanuuden rakentamiseksi. Tällöin vanhemmilla on mahdollisuus keskustella nuoren asioista ja sijoituksesta kasvotusten. Vanhempi on asiantuntija oman lapsensa asioissa, ja hänet tulee kohdata sellaisena. Tapaamisessa tutustutaan vanhempiin, kuullaan heidän ajatuksiaan tilanteesta sekä sovitaan vanhemmustyöskentelyn tavoista ja määritellään sen tavoitteet. Ensimmäisellä tapaamisella painopiste voi olla vanhempien kokemusten kuulemisessa.

Tulopäivänä aloitettu **asuinyksikön tilojen ja käytänteiden esittely jatkuu edelleen**. Tilojen esittelyssä voidaan hyödyntää aikuisen lisäksi vertaisnuorta, jos yksiköstä sopiva nuori löytyy, ja jos nuori ja hänen tilanteensa siihen sopivat.

Ensimmäinen viikko

Tähän osioon kuuluvat asiat on tarkoitettu tehtäväksi tai aloitettavaksi ensimmäisen viikon aikana. Nuoreen tutustuminen jatkuu tehostetusti koko ensimmäisen viikon ajan osana asuinyksikön arkea. Vaikka ensimmäisinä päivinä nuoren kanssa työskentely keskittyy usein tiiviisti asuinyksikössä tehtävään työhön, on nuoren elämässä jo olevien palveluiden kartoittaminen tärkeää aloittaa sijoituksen ensipäivinä.

Ensimmäinen viikko

- Terveystarkastuksen tarpeen arvioiminen (Y, S)
- Aloitusneuvottelu (S, Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: tutustuminen (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille kerran päivässä (Y)
- Suunnitelma oppimisen edistämisestä (S, Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)
- Ruokailu nuoren ehdoilla (Y)

Ensimmäisen viikon aikana asuinyksikössä selvitetään nuoren terveydentilaa ja nuorelle **varataan tarvittaessa aika terveystarkastukseen**. Ensimmäisen viikon aikana tehdään (tai aloitetaan) myös **suunnitelma oppimisen edistämisestä**. Säännöllinen kouluyhteistyö on hyvä aloittaa jo tässä vaiheessa.

Nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä järjestää neljän arkipäivän kuluessa **aloitusneuvottelun**, jossa määritellään sijoituksen tavoitteet. Omaohjaajan osallistuminen neuvotteluun pyritään järjestämään. Neuvottelun tarkoitusta ja rakennetta käydään etukäteen läpi nuoren kanssa. Apuna voi käyttää esimerkiksi Pesäpuu ry:n maksutonta Siivet-työvälinettä, joka on tulostettavissa Pesäpuun verkkosivuilla.

Ensimmäisellä viikolla alkaa **omaohjaajatyöskentely**, jota on kaksi kertaa viikossa koko toimintamallin ajan. Kullekin viikolle on määritelty teema, jota toivotaan noudatettavan työskentelyssä. Toisella kerralla työskentely voi olla vapaampaa tekemistä, ja sen avulla tutustumista, ja toisella kerralla työskentelylle on valittu jokin työkalu. Omaohjaajat voivat kuitenkin vapaasti suunnitella omaohjaajatyöskentelyä myös jonkin muun toiminnan ympärille saman teeman sisään. Ensimmäisellä viikolla teemanä on nuoreen tutustuminen. *Millainen sinä olet, mistä pidät, missä olet hyvä? Mitä toivot, mitä et toivo?* Nuoreen tutustuttaessa on tärkeää pyrkiä havainnoimaan nuoren vahvuuksia ja sanoittamaan niitä myös nuorelle.

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomakkeen täyttäminen on hyvä aloittaa heti sijoituksen alkaessa. Lomakkeen avulla pyritään havaitsemaan nuoren elämässä olevat, hatkaamiselle mahdollisesti altistavat tekijät, ja niihin puuttumalla kyetä ennaltaehkäisemään hatkaamista. Lomaketta täytetään nuoren, läheisten ja sosiaalityön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Asuinyksikön työntekijä soittaa vanhemmille ensimmäisen viikon aikana kerran päivässä. **Kuulumis-soittojen** tarkoituksena on paitsi kertoa nuoren kuulumisia myös kysellä vanhempien kuulumisia ja vastata mahdollisiin heillä oleviin kysymyksiin. Haastavissakin perhetilanteissa on tärkeää muistaa kannustaa vanhempia miettimään lapsen ja perheen vahvuuksia.

Ruokailutilanne järjestetään ensimmäisten päivien aikana nuoren ehdoilla, eikä nuorta velvoiteta ruokailemaan yhteisessä tilassa. Nuori voi ruokailla esimerkiksi omassa huoneessaan joko yksin tai ohjaajan kanssa tai halutessaan yhdessä muiden kanssa.

Toinen viikko

Toisen viikon alkaessa toimintamallin sisältö keskittyy perusasioiden ympärille. Jos ensimmäisellä viikolla joitain asioita on jäänyt tekemättä, voidaan niitä luonnollisesti jatkaa edelleen.

Toisen viikon aikana pyritään järjestämään **omaohjaajatyöskentelyä** kaksi kertaa. Työskentelyn teemanä on turvallisuus. Teemaa voidaan lähestyä hyvin monella tavalla, tavoitteena on nuoren turvallisuuden tunteen vahvistaminen. *Missä tunnet olosi turvalliseksi? Kenen kanssa sinulla on turvallinen olo?*

Toinen viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: turvallisuus (Y)
- Sosiaalityöntekijän ja nuoren tapaaminen (S)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hyvän kohtelun suunnitelma

Tuntuuko, että olet turvassa nyt? Jos et, miten voisimme auttaa sinua? Jos nuori on saanut tervetulo-paketissa viltin tai pehmolelun voidaan hänen kanssaan miettiä, miten niitä voi käyttää apuna tilanteissa, joissa olo tuntuu turvattomalta. Teemaa voidaan yhdistää myös asuinyksikön viikkokokouksessa käsiteltäväksi, jolloin näkökulmana voi olla esimerkiksi turvallisuus sosiaalisessa mediassa tai omien rajojen asettamista suhteessa muihin.

Vastuusosiaalityöntekijä tapaa nuoren kanssa kahden kesken viimeistään toisen viikon aikana. Nuoren kanssa käydään läpi **Hyvän kohtelun suunnitelma** viimeistään toisen viikon aikana.

Kuulumissoitot vanhemmille toteutetaan toisesta viikosta eteenpäin jokapäiväisten soittojen sijaan tiiviisti. Toimintamallissa ei ole määritelty, mitä tiiviisti, tarkoittaa vaan sopiva tiheys voidaan sopia vanhempien kanssa. Kuulumissoittojen tarkoituksena on koko mallin ajan paitsi kertoa nuoren kuulumisia, kysellä myös, miten vanhemmat voivat, ja luoda aitoa kasvatuskumppanuutta.

Kolmas viikko

Toimintamallin kolmannella viikolla jatketaan jo tutuksi tulleiden toimintatapojen käyttämistä ja kokeillaan myös jotain uutta.

Kolmas viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: mistä minä tulen? (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Vertaistapaaminen (Y)
- Kooste sosiaalityölle (Y)

Kolmannen viikon aikana pyritään järjestämään **omaohjaajatyöskentelyä** kaksi kertaa, teemana *Mistä minä tulen?* Teemaa voidaan lähestyä esimerkiksi aikajanan avulla niin, että nuori saa itse määrittää, mitkä asiat hänen elämässään ovat tähän asti olleet merkityksellisiä tai sellaisia, joita hän haluaa

nostaa esiin. *Missä synnyit? Milloin aloitit koulun? Mitä tärkeitä perheeseen, kavereihin tai harrastuksiin liittyviä muistoja sinulla on?*

Kolmannen viikon aikana asuinyksiköstä järjestään **nuoren ja vertaisnuoren** välinen tapaaminen. Vertainen voi olla yksikössä jo jonkun aikaa asunut nuori tai jossain muussa yksikössä asuva nuori. Tapaamiselle määritellään tavoite, ja sen sisältö on jossain määrin strukturoitu eli ohjaajat ohjeistavat vertaisnuorta ennen tapaamista tavoitteiden ja tekemisen osalta. Vertaisnuorena toimiva nuori saa yksiköstä toivomansa karkkipussin tai muun pienen lahjan kiitoksena. Yksikön työntekijä tekee kolmannen viikon aikana **vastuusosiaalityöntekijälle koosteen** sijoituksen ensimmäisistä viikoista.

Kuulumissoitot vanhemmille jatkuvat tiiviisti, ja vanhemmuustyöskentely jatkuu ensimmäisen tapaamisen yhteydessä määriteltyjen tavoitteiden mukaan. Vanhempien kanssa työskentään myös **Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa**.

Neljäs viikko

Neljäs viikko on toimintamallin viimeinen viikko. Viimeistään sen aikana on hyvä päättää, miten työskentely nuoren ja hänen vanhempiensa kanssa jatkuu mallin päättyessä. Valitaanko omaohjaajatyöhön esimerkiksi asuinyksikkökohtaisia teemoja vai jatkuuko työskentely vapaampana?

Neljäs viikko

- Neuvottelu (S,Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: unelmat (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma (Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)

Neljännän viikon aikana nuoren vastuusosiaalityöntekijä järjestää neuvottelun. Neuvottelun tarkoituksena ja rakennetta käydään etukäteen läpi nuoren kanssa.

Neljännän viikon aikana pyritään järjestämään **omaohjaajatyöskentelyä** kaksi kertaa teemalla unelmat. *Mistä unelmoit/haaveilet? Mitä asioista toivoisit elämäsi nyt? Vuoden kuluttua? Viiden vuoden kuluttua?* Teemaa voidaan lähestyä keskustellen tai esimerkiksi unelmakarttatyöskentelyn kautta. Haaveet voivat olla pieniä tai suuria, lähihetkissä tai kaukana tulevaisuudessa siintäviä.

Nuoren omaohjaaja viimeistelee **hoito- ja kasvatussuunnitelman** valmiiksi viimeistään neljännän viikon aikana ja käy valmiin suunnitelman läpi nuoren ja tämän läheisten kanssa.

Nuoren omaohjaaja viimeistelee **Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi** -lomakkeen valmiiksi viimeistään neljännen viikon aikana. Lomaketta täytetään ensimmäisten viikkojen aikana nuoren, läheisten ja sosiaalityön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Lomake on tarkoitettu työntekijän työkaluksi eikä sitä täytetä nuoren kanssa, ellei työntekijä näe tätä erityisen tärkeänä ja järkevänä. Lomaketta voi käydä läpi nuoren kanssa, jos nuorella on useita hatkoja taustalla ja hyvä sekä luottamuksellinen suhde työntekijään.

Kuulumissoitot vanhemmille jatkuvat tiiviisti. Tulovaiheen työskentelyn päättyessä on tärkeää sopia vanhempien kanssa, miten kuulumissoittoja jatketaan.

Tiekartat

Toimintamallin tueksi on luotu kaksi erilaista tiekarttaa, joista toinen on tarkoitettu nuoren ja toinen työntekijöiden käyttöön. Tiekartat mukailevat toimintamallia, ja niiden avulla pystyy seuraamaan, mitä sijoituksen alkuvaiheen työskentelyyn on tarkoitus sisältyä. Tiekarttaan merkitään rastilla, kun kyseinen toiminto on tehty, ja sen avulla voi valmistautua siihen, mitä on tulossa.

Nuoren tiekartta annetaan nuorelle tulosteena tulopäivänä. Nuoren tiekartan tarkoituksena on vahvistaa nuoren osallisuutta antamalla nuorelle tietoa siitä mitä lähipäivinä ja -viikkoina tapahtuu. Tiekartta toimii muistilistana, joka jäsentää asioita pieniin paloihin sekä auttaa asioiden etenemisen seuraamisessa. Tiekarttaan tutustumalla nuori tietää mitä häneltä odotetaan ja mitä hän voi odottaa työntekijöiltä (esim. tiivis yhteydenpito vanhempiin ja sosiaalityöntekijän tapaaminen). Työntekijän on hyvä esitellä tiekartan sisältö ja sen tarkoitus nuorelle sijoituksen ensimmäisinä päivinä.

Työntekijöiden tiekartta toimii työntekijöiden muistilistana ja tekemisen aikatauluttajana. Tiekarttaan voidaan merkitä paitsi, jo tehdyt asiat, myös suunnitella esimerkiksi sitä, kuka tekee omaohjaajatyötä nuoren kanssa ja milloin. Tiekarttaa vilkaisemalla jokainen työntekijä näkee, missä uuden nuoren kanssa ollaan menossa. Tiekarttaa voidaan säilyttää asuinyksikössä työntekijöiden toimistotilassa niin, että kuka tahansa nuoren kanssa työskentelevä aikuinen voi täyttää sitä ja seurata, mitä asioita nuoren kanssa on jo tehty.

Olet turvassa

HYVÄ TULO SIIAISHUOLTOON -tiekartta nuorelle

Toinen ja kolmas päivä

- Tiedän miksi minut on sijoitettu
- Tiedän vuoron aikuisen joka vuoron osalta
- Minua on tutustutettu toisiin nuoriin
- Yksikön käytänteitä on kerrattu minulle

Tulopäivä

- Tiedän miksi minut on sijoitettu
- Tiedän vuoron aikuisen joka vuoron osalta
- Olen saanut tervetulopaketin
- Yksikön tilat ja käytännöt on esitelty minulle

Ensimmäinen viikko

Omaohjaajatyön teema: tutustuminen

- Neuvottelu: Tiedän miten tästä edetään
- Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- Olen tavannut sosiaalityöntekijäni
- Hyvän kohtelun suunnitelma on käyty läpi kanssani

Toinen viikko

Omaohjaajatyön teema: turvallisuus

- Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- Olen tavannut sosiaalityöntekijäni
- Hyvän kohtelun suunnitelma on käyty läpi kanssani

Neljäs viikko

Omaohjaajatyön teema: unelmat

- Neuvottelu: Tiedän miten tästä edetään
- Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma on laadittu ja käyty läpi kanssani

Olet turvassa

HYVÄ TULO SIIAISHUOLTOON -tiekartta työntekijälle

Nuoren nimi: _____

Ennakointi

- Nuori on käynyt tutustumiskäynnillä yksikössä
- Nuori on saanut yksiköstä esitteen, joka sisältää valokuvia
- Nuorelle ja vanhemmille on soitettu sijoitusta edeltävänä päivänä

Toinen ja kolmas päivä

- Sijoituksen syyt on kerrottu (sostt)
- Vuoron aikuinen on nimetty
- Nuori on tutustutettu toisiin nuoriin
- Vanhemmuytyöskentely on aloitettu
- Yksikön käytänteet on esitelty

Toinen viikko

- Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- Sosiaalityöntekijä ja nuori ovat tavanneet
- Vanhemmille on soitettu kuulumissoittoja tiiviisti
- Hyvän kohtelun suunnitelma on käyty läpi nuoren kanssa

Neljäs viikko

- Neuvottelu on järjestetty
- Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- Vanhemmille on soitettu kuulumissoittoja tiiviisti
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma on laadittu
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi on valmis

Tulopäivä

- Nuoren perustiedot on kirjattu
- Nuorelle on kerrottu sijoituksen syyt
- Sijoitus päätös on toimitettu yksikköön
- Vuoron aikuinen on nimetty joka vuoron osalta
- Nuori on saanut tervetulopaketin
- Nuori on saanut tiekartan ja se on käyty läpi
- Nuorelle on esitelty tiloja ja käytänteitä
- Perheelle on nimetty oma työntekijä

Ensimmäinen viikko

- Terveystarkastus on tehty / varattu
- Aloituseuuvottelu on pidetty
- Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- Vanhemmille on soitettu kuulumissoitot kerran päivässä
- Suunnitelma oppimisen edistämisestä on tehty
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi on aloitettu
- Nuori on saanut ruokailia omin ehdoin

Kolmas viikko

- Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- Vanhemmille on soitettu kuulumissoittoja tiiviisti
- Vanhemmuytyöskentely
- Vertaistapaaminen on järjestetty
- Sosiaalityölle on laadittu kooste

Kuva: Hyvä tulo sijaishuoltoon -tiekartta nuorelle ja Hyvä tulo sijaishuoltoon -tiekartta työntekijälle

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi

Onni Westlund

Osa Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallia on Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomake. Toimintamallin taustalla on ajatus siitä, että tiiviillä alkuvaiheen työskentelyllä voidaan tukea lapsen ja hänen läheistensä kiinnittymistä sijaishuoltopaikkaan ja heille tarjottuihin palveluihin. Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomake on lastensuojelun ammattilaisten (sekä asuinyksiköissä että sosiaalityössä ja -ohjauksessa) käyttöön tarkoitettu työkalu, jonka avulla hatkaamiselle altistavia riskitekijöitä voidaan tunnistaa ja arvioida. Kun hatkaamiselle altistavia riskejä havaitaan, niihin voidaan puuttua ja näin ollen myös pyrkiä ehkäisemään hatkaamista ennalta. Sijoituksen alkuvaihe on hatkaamisen ennaltaehkäisemisen näkökulmasta erityisen tärkeä ajankohta.

Hatkaaminen eli sijaishuoltopaikasta katoaminen vaarantaa lapsen tai nuoren hyvinvoinnin. Hatkan aikana arkirytmi rikkoutuu, koulunkäynti keskeytyy ja turvallisuus vaarantuu. Perustarpeet, kuten ravinto, uni ja hygienia jäävät täyttymättä. Hatkaaminen on pahimmillaan hengenvaarallista (EOAK/487/2023). Sijaishuoltopaikasta kadoksissa ollessaan lapset ovat alttiita kohtaamaan niin väkivaltaa, rikollisuutta ja pahantahtoisia aikuisia luonnonvoimien armoilla olemista. Hatkaaminen vaikuttaa aina myös muihin kuin itse kadonneeseen: lapsen läheisiin, sijaishuoltopaikan muihin lapsiin ja useisiin ammattilaisiin. Haapalan ym. (2023) selvityksen mukaan suurin osa nuorista käytti alkoholia hatkan aikana ja yli puolet kertoi käyttäneensä huumausaineita. Lähes puolet olivat nähneet rikoksia hatkan aikana. Yli kolmanneksella nuorista oli kokemusta itsensä tahallisuudesta satuttamisesta, rikosten tekemisestä ja psyykkisestä sairaudesta ilman mukana olevaa lääkitystä. Neljännes lapsista oli raiskattu sijaishuoltopaikasta kadoksissa olemisen aikana. (Haapala ym. 2023.)

Hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi tarvitaan ymmärrystä siitä, mitkä tekijät lisäävät riskiä hatkaamiselle. Mitä useampi syy samaan aikaan työntää ja vetää nuorta hatkaan, sitä todennäköisempää hatkaaminen on. Hatkaamiseen vaikuttaa yleensä useammat samanaikaiset ja yhteen kietoutuvat syyt sen sijaan, että hatkaamisen taustalla olisi löydettävissä yksi ainoa selittävä tekijä. Mitä useampaan hatkaamiseen vaikuttavaan asiaan pystytään vaikuttamaan samanaikaisesti, sitä epätodennäköisempää hatkaaminen on. Kaikkien sijaishuoltoon sijoitettavien lasten riski hatkaamiselle ei ole yhtä suuri, vaan hatkaamisen todennäköisyyteen vaikuttavat erilaiset yksilö-, suhde-, tilanne- ja systeemitekijät. Vaikka riski hatkaamiselle olisi korkeampi, se ei tarkoita, että riski realisoituisi ja nuori hatkaisi. Näin on varsinkin, jos riskiin vastataan jo ennakkollisesti esimerkiksi hyödyntämällä tätä suunnitelmaa.

Suunnitelman hyödyntäminen

Tämä suunnitelma on tarkoitettu käytettäväksi ja hyödynnettäväksi lastensuojelun asuinyksiköissä erityisesti hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi. Hatkaamisen on todettu olevan yleisempää sijoituksen alkuvaiheessa (Courtney & Zinn, Guest 2008). Tästä syystä suunnitelmaa tulisi alkaa hyödyntämään heti sijoituksen alkuvaiheesta alkaen ja tarpeen mukaan päivittää sitä sijoituksen edetessä. Suunnitelma voi auttaa lastensuojelun asuinyksikön työntekijöitä myös mahdollisen hatkan aikana esimerkiksi poliisille tehtävän virka-apupyyntöjen tekemisessä.

Suunnitelmaa käytettäessä on tärkeää ymmärtää, että tässä suunnitelmassa esitetyt hatkaamista koskevat riskitekijät eivät kerro kausaliteetista, eivätkä ne ole absoluuttisia. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka yhdellä nuorella olisi kaikki niin kutsutut riskitekijät, hän ei välttämättä koskaan hatkaan. Toisaalta nuori, jonka kohdalla mikään riskitekijöistä ei ole totta, voi hatkata. Hatkaamiseen vaikuttaa myös tämän suunnitelman ulkopuolella olevat tekijät. Tässä suunnitelmassa esitetyt riskitekijät ovat suhteellisia. Mitä useampi riskitekijä nuoren kohdalla on totta, sitä suurempi todennäköisyys hatkaamiselle on.

Suunnitelman vaikuttavuus jää heikoksi, jos sitä käytetään pelkästään riskien tunnistamiseen ilman, että niihin vastaamiseksi tehdään toimenpiteitä. Osaan riskeistä voi olla helpompi vastata kuin toisiin. Riskeihin tai hatkaamisen mahdollisiin syihin vastaamiseksi kannattaa tutustua Pesäpuun julkaisemaan *Hatkassa Suomessa III – Paluu hatkasta -menetelmän* julkaisuun, jossa käsitellään syy-perusteisten toimenpiteiden käyttämistä toistuvien hatkojen ennaltaehkäisyssä näkökulmasta.

Yksilötekijät

Hatkaaminen koskettaa lähes yksinomaan yli 12-vuotiaita lapsia (Isoniemi 2019; 2023). Tiettyjen käytäytymisen ja mielenterveyden häiriöiden on tunnistettu lisäävän alttiutta hatkaamiselle (Branscum & Richards 2022; Lin 2012; Bowden ym. 2018). Runsaan päihteiden käytön tai päihdehäiriön, rikolliseen toimintaan osallistumisen ja sijoituksen vastustamisen on tunnistettu lisäävän riskiä hatkaamiselle (Attar-Schwartz 2013; Kekkonen & Pekkarinen 2024). Aikaisemmat hyväksikäyttökokemukset ja hatkat voivat lisätä alttiutta hatkaamiselle jatkossa (Haapala ym. 2023; Sunseri 2003).

Suhdetekijät

Suhdetekijät ovat sijaishuoltopaikan ulkopuolisiin suhteisiin, kuten perheeseen ja ystäviin, ja sijaishuoltopaikan sisäisiin, kuten asuinyksikön ohjaajiin ja muihin nuoriin, liittyviä tekijöitä. Nuoren halu ja pyrkimys viettää aikaa perheen, perheenjäsenten tai muiden läheisten kanssa voi johtaa hatkaamiseen (Byers ym. 2023; Nystrom ym. 2022). Kavereiden, muiden vertaisten ja seurustelukumppanien kanssa ajan viettämisen ja yhdessä olemisen tavoittelu voi lisätä alttiutta hatkaamiseen (Minkkinen & Westlund 2025). Hatkaamisen riskiä lisää heikko suhde sijaishuoltopaikan ohjaajiin tai muihin lapsiin (Crosland ym. 2018; Karam & Robert 2013). Grooming, muu houkuttelu tai pakottaminen pois sijaishuoltopaikasta voi johtaa hatkaamiseen (Haapala ym. 2023).

Tilannetekijät

Tilannetekijät voivat olla hetkellisiä tiettyyn tilanteeseen liittyviä kokemuksia tai laajempia arkeen ja ympäristöön liittyviä kokemuksia. Hetkellinen tai pidempiaikainen tylsyyden tai turvattomuuden kokemus voi lisätä nuoren riskiä hatkaamiselle (Bowden ym. 2018). Kokemus siitä, että sijaishuoltopaikka on vihamielinen tai liian rajoittava voi lisätä riskiä hatkaamiselle (Byers 2023; Crosland 2018). Heikko

kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista suhteessa omaan elämäänsä tai asuinympäristöönsä voi johtaa hatkaamiseen (Kekkonen & Pekkarinen 2024). Vapauden tai itsenäisyyden kaipuu ovat keskeisiä riskitekijöitä hatkaamisen taustalla (Haapala ym. 2023).

Systeemitekijät

Systeemitekijät ovat enemmän palvelujärjestelmän puutteista ja epäonnistumisista kertovia hatkaamisen riskiä lisääviä tekijöitä kuin lapseen itseensä, hänen suhteisiinsa tai tilanteisiin liittyviä. Rikkinainen sijaishuoltohistoria, useat sijaishuoltopaikat ja niiden muutokset lisäävät riskiä hatkaamiselle (Aitta-aho 2023; Branscum & Richards 2022). Niin ikään kouluakäymättömyydellä, koulunkäynnin haasteilla tai riittämättömällä tuella koulunkäyntiin liittyen voi olla hatkaamisen riskiä lisäävä vaikutus (Crosland ym. 2018). Toistuvasti vaihtuneet sosiaalityöntekijät ja sijaishuoltopaikkojen työntekijät saattavat nostaa hatkaamisalttiutta (Biehal & Wade 2000). Puutteet muissa nuoren tarvitsemisissä palveluissa, kuten mielenterveys- ja päihdepalveluissa lisäävät riskiä hatkaamiselle (Haapala ym. 2023). Myös pitkä etäisyys nuoren syntymäperheen ja sijaishuoltopaikan välillä voi lisätä riskiä hatkaamiselle (Minkkinen & Westlund 2025).

Toimintamallin käyttöönotto ja soveltaminen

Seuraavassa osiossa kerrotaan mitä toimintamallin käyttöönotto vaatii ja miten se on sovellettavissa.

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallin käyttöönotto

Toimintamalli, työskentelyn tueksi laaditut tiekartat nuorelle ja työntekijälle sekä Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomake ovat ladattavissa ilmaiseksi Pesäpuun verkkokaupasta. Materiaalit ovat ladattavissa myös Innokylän verkkosivuilta.

- Perehdy etukäteen Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalliin, tiekarttoihin sekä Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomakkeeseen
- Tulosta Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli tai lataa ja tallenna se tietokoneelle
- Tulosta nuorelle tarkoitettuja tiekarttoja
- Tulosta työntekijälle tarkoitettuja tiekarttoja
- Kokoa tervetulopaketteja valmiiksi
- Laadi valmiiksi kirje yksikössä jo asuvilta nuorilta yksikköön muuttavalle nuorelle
- Laadi valmiiksi kirje yksikön työntekijöiltä yksikköön muuttavalle nuorelle
- Varmista, että asuinyksiköstä on olemassa esite

Mallin soveltaminen

Toimintamalli on pyritty rakentamaan niin, että se sopii käytettäväksi mahdollisimman monenlaisissa yksiköissä ja tilanteissa. Toimintamallin sisältöjä on mahdollista muokata tai soveltaa joko yksikön tai nuoren tarpeista johtuen. Malli ei ohjaa yksityiskohtaisen tarkasti tekemisen sisältöjä, vaan esimerkiksi omaohjaajatyöskentelyä voi suunnitella hyvinkin joustavasti nuoren tarpeet huomioiden.

Toimintamallin ideana on tulovaiheen työskentelyyn panostaminen, mikä luonnollisesti tarkoittaa tiivistä työskentelyä nuoren ja hänen läheistensä kanssa. Ajatuksena on, että tiivis alkuvaiheen työskentely luo hyvän pohjan luottamussuhteelle, ja kantaa näin ollen hedelmää myöhemmin. Jokainen kohta on pyritty miettimään niin, että se aidosti tukisi nuoren tuloa yksikköön. Toimintamalli on rakennettu ajatuksella, että sitä voidaan käyttää huolimatta siitä, onko tulo sijaishuoltoon nuorelle ensimmäinen vai viides. Jokainen tulo on tärkeä ja panostamisen arvoinen. Voisi ajatella, että erityisesti niissä tilanteissa, joissa nuori tulee sijaishuoltoon jo aiempia tuloja kokeneena, on alkuvaiheeseen panostaminen erityisen tärkeää.

Toimintamallista ja tiekartoista pyydettiin palautetta yhdeltä kokeneelta perhehoitajalta. Häneltä saadun palautteen mukaan sekä toimintamalli sekä tiekartat sopisivat hyvin myös perhehoitoon. Hän kuvasi, että myös perhehoidon osalta on tarve yksinkertaiselle ja kaikille osallisille helposti ymmärrettävälle toimintamallille sijoituksen alussa. Perhehoitaja piti erityisen tärkeänä turvallisuuden kokemuksen ja vuorovaikutuksen merkityksen korostamista koko toimintamallin ajan.

Hyvä tulo sijaishuoltoon -hanke

Hyvä tulo sijaishuoltoon -hanke oli Pesäpuun toteuttama ja Euroopan sosiaalirahaston osarahoittama. Vuoden mittaisen (2024-2025) hankkeen tavoitteena oli lisätä asuinyksiköiden ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyötä nuoren ja hänen läheisten sekä muiden palveluiden kanssa sijoituksen alkuvaiheessa. Tavoitteena oli selkeyttää sijoituksen alkuvaiheen työskentelyä luomalla toimintamalli ja tiekartat työntekijöiden sekä nuoren ja hänen läheisten käytettäväksi. Lisäksi tavoitteisiin sisältyi sijaishuoltopaikasta katoamiseen liittyvän riskin arvioimiseen tarkoitettun lomakkeen luominen.

Hyvä tulo sijaishuoltoon -hanke on osa Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen -toimintalinjan ohjelmakokonaisuutta, jota tukee SOILA-koordinaatiohanke. Yksi toimintalinjan strategisista tavoitteista on koko perheen tukeminen ja erityisesti vanhemmuuden vahvistaminen huostaanoton eri vaiheissa. Strategisen tavoitteen mukaisesti Hyvä tulo sijaishuoltoon -hankkeessa pyritään siihen, että vanhemmat otetaan aiempaa tiiviimmin osaksi prosessia ja heidän osallisuuttaan vahvistetaan.

Materiaalien luominen

Työntekijöiden osallisuuden tukeminen sekä kokemusäänien kuuleminen olivat alusta saakka tekemistä ohjaavia asioita. Hankkeen alussa luotiin tutkimus- ja muun tiedon pohjalta vinjetit eli kahden sijaishuoltoon muuttavan nuoren, Lumin ja Valon tarinat. Vinjettejä kehitettiin yhdessä Pesäpuun kokemustaustaisten työntekijöiden kanssa ja niitä jalostettiin Turvaverkkoja Pohjois-Karjalan nuorten tulevaisuuteen -hankkeen työntekijöiden kanssa. Vinjetit toimivat tukirakenteena työpajoissa, joita järjestettiin vuoden 2024 syys-marraskuun välisenä aikana yhteensä seitsemän. Työpajat toteutettiin muutaman tunnin mittaisina livetapaamisina Siun soten alueella, ja ne oli tarkoitettu sosiaalityöntekijöille, lastensuojelun asuinyksiköiden työntekijöille, asuinyksiköihin sijoitetuille nuorille, aiemmin sijoitettuna olleille nuorille sekä nuorten läheisille. Työpajoissa kerättyjä tietoja jatkojalostettiin kahdessa parin tunnin mittaisessa yhteiskehittämistilaisuudessa, joihin osallistui sijoitettujen nuorten kanssa työskenteleviä eri alojen ammattilaisia. Kaikki hankkeen aikana tuotetut työkalut ja materiaalit luotiin työpajoissa ja yhteiskehittämistilaisuuksissa kerättyjen tietojen sekä aihetta käsittelevän tutkimustiedon ja kirjallisuuden pohjalta.

Pilotointi

Toimintamallia, siihen kuuluvia tiekarttoja sekä Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomaketta pilotoitiin Siun soten alueella seitsemässä lastensuojelun asuinyksikössä kevättalvella 2025. Pilotointi kesti kolme kuukautta, ja sinä aikana mallin mukaista työskentelyä kokeiltiin 23 nuoren kanssa sekä asuinyksiköissä että lastensuojelun sosiaalityössä. Pilotoinnissa oli mukana sekä itsensä perustason että erityistason yksiköksi profiloivia yksiköitä ja sekä kriisi- ja vastaanottoyksikkö että pidempiin sijoituksiin painottuneita yksiköitä. Osa yksiköistä oli hyvinvointialueen omia ja osa yksityisen palveluntuottajan omistamia. Pilotointiin osallistui myös aivan sijoituksen alkuvaiheessa (sijoituspäätöksen lähettäminen yksikköön ja sen läpikäyminen nuoren kanssa) sosiaali- ja kriisipäivystyksen ja palvelutarpeenarvioinnin yksiköt.

Työpajoissa nostettuja asioita

Läheisten työpaja

- Tiivis yhteydenpito kaikkien kesken (sosiaalityö-asuinyksikkö-perhe-nuori)
- Palaveri muutaman päivän päästä sijoituksen alusta
- Avoimuus
- Työntekijä, joka ottaa kopin perheestä tulotilanteesta ja on "heitä varten"
- Kaikilla läheisillä mahdollisuus tavata lasta, ei pelkästään vanhemmilla

Nuorten työpaja

- Riittävästi tietoa mitä nyt tapahtuu ja miksi
- Jutteluapua, jos tarve
- Tilaa ja aikaa miettiä
- Ruokaa
- Omaohjaaja / turvallinen aikuinen

Asuinyksiköiden työntekijät:

- Kiireetön kohtaaminen
- Tutustumiskäynti
- Turvallisuuden tunne
- Avoin ja voimavaralähtöinen suhtautuminen nuoreen
- Kerrotaan nuorelle miksi hän on tullut laitokseen

Sosiaalityöntekijät

- Nuoren kohtaaminen + sijoituksen syiden läpikäyminen
- Terveystuella arvio tarvittaessa
- Perheen tukeminen tilanteessa
- Kouluun meno suunnitellaan nuoren tilanne huomioiden

Jälkihuollon piirissä olevat nuoret

- "Aina ei jaksa puhua tunteista"
- Mahdollisimman vähän muutoksia
- Oman näköinen huone
- Saa syödä omassa rauhassa
- Yhteiset pelisäännöt
- Tieto siitä kuka on sosiaalityöntekijä

Pilotoinnin aikana tehtiin muutamia muokkauksia ja täsmennyksiä toimintamallin sanamuotoihin ja ohjeisiin. Lisäksi toimintamallista ja tiekartoista muokattiin hyvinvointialueen käyttöön toiset versiot käytettäväksi niissä tilanteissa, joissa nuori siirtyy hyvinvointialueen yksiköstä toiseen omaan yksikköön. Tämä muokattu malli on pääosin samanlainen kuin varsinainen toimintamalli, suurimmat muutokset tehtiin tervetulopaketin sisältöön. Suuria muutoksia ei nähty tarpeellisiksi, koska vaikka nuori siirtyi esimerkiksi ensimmäisestä sijoituspaikastaan rakennuksen toisessa kerroksessa sijaitsevaan yksikköön, olivat tilat, työntekijät ja käytänteet hänelle uusia. Näin ollen suurin osa toimintamallin sisällöstä sopi myös tähän, uuden tulovaiheen työskentelyyn.

Palautteen keruu ja pilotin kokemukset

Hankkeen suorana kohderyhmänä olivat Pohjois-Karjalan lastensuojelussa (asuinyksiköissä ja sosiaalityössä ja -ohjauksessa) työskentelevät ammattilaiset ja alueella toimivien yksityisten asuinyksiköiden työntekijät sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden työntekijät ja aikuissosiaalityön työntekijät. Nuoret ja heidän läheisensä olivat välillistä kohderyhmää. Palautetta kerättiin ammattilaisilta Webropol -kyselyillä, seitsemässä hankkeen ympärille rakennetussa Teams-keskustelutilaisuudessa sekä tiimi- että henkilökohtaisissa tapaamisissa. Nuorilta ja heidän läheisiltään palautetta kerättiin asuinyksiköiden työntekijöiden toimesta, osana arkea ja muuta kuulumisten kyselyä.

Työntekijöiltä kyselyissä kartoitettiin kokemuksia kustakin toimintamalliin kuuluvasta osasta (päivä- ja viikkokohtaiset). Palautteissa annettiin erityistä kiitosta tervetulopaketista ja sen sisällöstä. Useampi

Asuinyksiköistä saatuja palautteita

“Muutos on ollut myönteinen, nuoren ja vanhempien kanssa käytävä ajankäyttö on lisääntynyt sijoituksen alusta lähtien.”

“Tärkeitä keskusteluja käyty enemmän heti alkuun.”

“Lisännyt työmäärää. Varmasti myös positiivista ja yhtenäistänyt osin työtapoja.”

“Nähdään asiakas kokonaisuutena paremmin.”

“Vanhempien kanssa työskentely parantunut.”

“Oma turvallisuuden tunne lisääntyi”

“Toimintamalli jäsentää työskentelyä erityisesti uudelle työntekijälle.”

“Malli on asiakaslähtöinen ja edistää palvelun laatua.”

“Yhteistyö ja suunnitelmallisuus lisääntynyt.”

Sosiaalityöstä saatuja palautteita

“Myönteistä että vanhempia osallistettiin enemmän ja heitä tiedotettiin riittävästi.”

“Tärkeää, että lapsi/nuori kokee olonsa turvalliseksi, tervetulleeksi ja hyväksytyksi alkumetreiltä lähtien. Tärkeää, että jokainen työntekijä sitoutuu tähän ajatusmalliin olipahan kyseessä yksikön työntekijä tai sosiaalityöntekijä.”

“On tärkeää, että se tulovaihe toteutetaan niin hyvin kuin mahdollista ettei lapselle/nuorelle jää sijoituksesta traumaattinen kokemus.”

työntekijä myönsi suhtautuneensa pehmolelun antamiseen varauksella, mutta muuttaneensa mieltänsä pilotin aikana. Vanhempien kanssa tehdyn yhteistyön nähtiin lisääntyneen. Uusien toimintatapojen käyttöönottoon liittyi myös kokemuksia siitä, että työ määrä lisääntyi, mikä on ymmärrettävää. Kyselyihin vastanneet sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä kaikkea toimintamalliin kuuluvaa tulovaiheen työskentelyä, erityisesti he arvostivat vanhemmuustyötä.

Pilotin aikana vanhempien kanssa tehtävä työskentely lisääntyi lähes kaikissa pilottiin osallistuneissa yksiköissä. Vanhemmilta työntekijöiden kautta saadun palautteen mukaan suurin osa vanhemmista koki sekä kuulumisosoitot että vanhemmuustyöskentelytapaamiset hyvinä ja luottamusta lujittavina. Jotkut vanhemmat olivat kertoneet kokevansa, että ensimmäisellä viikolla ei tarvitse soittaa joka päivä. Nuorilta saadut palautteet koskivat pääasiassa tervetulopakettia, josta lähes poikkeuksesta pidettiin kovasti.

Vanhemmilta saatuja palautteita

Vanhempi kertoi kokevansa olevansa kartalla siitä mitä tapahtuu kuulumisosoittojen ansiosta.

“Yhteydenpito ja kuulumispuhelut ovat toimineet hyvin.”

”Vaikuttaa hyvältä, että on selkeä suunnitelma siitä, mitä tehdään”.

Nuorilta saatuja palautteita

Pehmoleluista on tullut paljon positiivista palautetta. Myös fleecepeitot olivat hitti!

**Nuori kertoi olevansa tyytyväinen siihen, miten häntä on tuettu ja autettu.
“Yksikköön oli turvallista tulla.”**

Johtopäätökset

Toimintamallin mukaisella työskentelyllä pyrittiin systeemisen muutoksen käynnistämiseen. Tavoitteena oli, että työntekijöiden tulovaiheen työskentelyyn liittyvä osaamisen kasvamisen myötä he kykenisivät luomaan parempia luottamussuhteita asiakkaisiin, mikä parantaisi asiakkaiden sitoutumistaan tarjottuun palveluun. Tämänkaltaisen muutoksen havainnoiminen näin lyhyellä tarkastelujaksolla on haastavaa, mutta sekä työntekijöiden että vanhempien antamien palautteiden perusteella, tavoitteen voidaan katsoa täyttyneen.

Hankkeen tavoitteena oli eri toimijoiden välisten vastuiden ja roolien selkiyttäminen. Pilotoinnin aikana sijoituspäätöksiä tehtiin sosiaali- ja kriisipäivystyksessä, palvelutarpeenarvioinnin yksikössä sekä lastensuojelussa. Toimintamallin mukainen työskentely aloitettiin kaikkien näiden toimijoiden osalta, mutta se vaatii edelleen juurruttamista. Yhtenäisten toimintatapojen luominen ja ylläpitäminen vaatii rakenteita ja johtamista. Vaikka koko tulovaihetta tarkasteltaessa, sosiaali- ja kriisipäivystyksen tai palvelutarpeenarvioinnin yksikön osuus voi olla ajallisesti lyhyt, on tärkeää, että toimintatavat ovat yhtenäiset huolimatta siitä, missä nuoren sijoituspäätös tehdään.

Sosiaalinen innovaatio

Hanke on osa Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen -ohjelmakokonaisuutta, jossa pyritään sosiaalisten innovaatioiden kehittämiseen. Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallin kehittämisessä ovat korostuneet sosiaalisille innovaatioille tyypilliset piirteet: yhteiskehittäminen, palvelumuotoilu, ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden osallisuus sekä tutkimus- ja käyttäjätiedon hyödyntäminen (Jäppinen 2023). Toimintamallin kehittämisessä on ollut osallisena lastensuojelun asuinyksiköiden ja sosiaalityön työntekijöitä, sijaishuollossa asuvia ja sijaishuollosta itsenäistyneitä nuoria, sekä heidän läheisiään.

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallia voidaan pitää sosiaalisena innovaationa lastensuojelussa, sillä se vastaa konkreettisesti nuoren ja perheen tarpeisiin sijoituksen alkuvaiheessa, joka on usein haavoittava ja kuormittava kohta perheen elämässä.

Sosiaalisella innovaatiolla tarkoitetaan uutta, toimivaa ideaa, jonka avulla löydetään ratkaisuja yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja ongelmiin, erityisesti lasten, nuorten ja perheiden arkeen. Ne tuottavat yhteiskunnallista hyvää ja luovat uusia vuorovaikutussuhteita. (Jäppinen ym. 2024). Sosiaaliset innovaatiot voivat ilmetä ammattilaisten käyttöön ottamina uusina toimintatapoina, käytänteinä tai malleina, jotka uudistavat aikaisempaa ammatillista toimintaa palvelujen käyttäjien kanssa (Ristikari 2023).

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamalli uudistaa lastensuojelun käytäntöjä kestävämpään ja lapsilähtöisempään suuntaan. Se parantaa sijoituksen alkuvaiheen työskentelyn laatua ja vaikuttavuutta sekä vahvistaa nuoren ja hänen läheistensä osallisuutta. Malli tukee myös eri toimijoiden välistä yhteistyötä, sujuvoittaa tiedon siirtymistä ja rakentaa ammattilaisen ja asiakkaan välistä luottamusta jo prosessin alkuvaiheessa. Luottamuksen rakentuminen voi ennaltaehkäistä myöhempiä haasteita ja vahvistaa nuoren ja hänen läheisten sitoutumista ja kiinnittymistä tarjottuihin palveluihin. Tavoitteena ei ole vain parantaa yksittäisten sijoitusten laatua, vaan vakiinnuttaa pysyvämpiä, rakenteellisia muutoksia lastensuojelun arkeen.

Lopuksi

Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallissa ollaan perusasioiden äärellä. Luottamussuhteen syntyminen vaatii työntekijältä työtä ja aitoa halua kohtaamiseen ja kuulemiseen. Toimintamallista näkyy suhdeperustaisen ja traumatietoisien työotteiden arvostus ja usko ihmisten välisessä kohtaamisessa tapahtuvaan muutokseen. Tulovaiheeseen liittyy niin paljon asioita, jotka ansaitsisivat tulla huomioituiksi, ettei kaikkia voitu mahdollistaa toimintamalliin hankkeen toiminta-aika huomioiden. Toisaalta on tärkeää muistaa, että toimintamalli keskittyy vain sijoituksen 28 ensimmäiseen päivään, paljon tärkeää työtä jää sen ulkopuolelle.

Sijaishuoltoon tulon ensimmäisinä hetkinä ja päivinä voidaan saada aikaan, tai rikkoo, sellaisia asioita, joita on vaikea saavuttaa myöhemmin. Vaiheen erityisyys näkyy nuoressa ja nuoren elämässä monin tavoin. Olemme pohtineet esimerkiksi sitä, tunnistetaanko lastensuojelussa tai terveydenhuollossa tarvittavalla tavalla sijoituksen aiheuttama kuormitus nuoren psyykelle – tai sallitaanko se. Vaikka vertaus tuntuu brutaalilta, olemme miettineet myös, miksi uuteen työhön mennessä hyvä perehdytys nähdään usein kohtana, jossa hyvät työpaikat erottuvat niistä muista, mutta sijaishuollon tulovaihetta ei yleisesti nosteta esiin erityisen merkityksellisenä kohtana.

Toimintamalli lähtee ajatuksesta, että jokaisen tulon tulisi olla hyvä. Sijaishuoltopaikan aikuisilla on osaamista ja mahdollisuus rakentaa polkuja sitä kohti. Toimintamallia voi ja saa muokata tilanteen ja tarpeen mukaan. Aina tilanne ei ole sellainen, että nuorten vanhemmat olisivat halukkaita tai kykeneviä vanhemmuustyöskentelyyn tai sijaishuoltopaikan arjessa tai nuoren voinnissa tapahtuvat muutokset voivat aiheuttaa tilanteen, jossa omaohjaajatoiminta ei mahdollistu kaksi kertaa viikossa. Tärkeää on muistaa, ettei hyvässä tulovaiheen työskentelyssä ole kyse mallista tai rakenteesta. Hyvän tulon tekemisessä on kyse nuoresta, ja siitä, että haluamme tehdä parhaamme häntä ja hänen perhettään auttaaksemme.

”Yksikköön muutto oli elämäni käännekohta, jonka myötä pääsin ammattiavun piiriin. Ilman tuota käännekohtaa en usko, että olisin tänään juuri tässä, missä olen.” (Nuori / tarinakeräys)

Lähteet

- Ahvenainen, A. & Hellsten, S. 2021. "Kun apu ei tunnu avulta" – lastensuojelun asiakasvanhempien kokemuksia lastensuojelusta. https://suomenkasper.fi/wp-content/uploads/2022/03/kun-apu-ei-tunnu-avulta_kasper_ry_290322.pdf
- Aitta-aho, E. (2023). Syyt ja riskitekijät sijoitettujen nuorten hatkaamiselle. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/items/222702e2-5e4e-4bdc-9d6c-86021cb5ef30>
- Attar-Schwartz, S. (2013). Runaway behavior among adolescents in residential care: The role of personal characteristics, victimization experiences while in care, social climate, and institutional factors. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 258–267. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.11.005>.
- Biehal, N., & Wade, J. (2000). Going missing from residential and foster care: Linking biographies and contexts. *British Journal of Social Work*, 30(2), 211–225. <https://doi.org/10.1093/bjsw/30.2.211>.
- Bowden, F., Lambie, I., & Willis, G. (2018). Road runners: Why youth abscond from out-of-home care in New Zealand. *Children and Youth Services Review*, 94, 535–544. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.08.032>.
- Branscum, C., & Richards, T. N. (2022). An updated examination of the predictors of running away from foster care in the United States and trends over ten years (2010–2019). *Child Abuse & Neglect*, 129, 105689. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105689>.
- Byers, K., Barton, J., Grube, W., Wesley, J., Akin, B. A., Hermes, E., Felzke, E., & Roosevelt, R. (2023). "I Ran to Make a Point": Predicting and Preventing Youth Runaway from Foster Care. *Child and Adolescent Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10560-023-00930-3>.
- Crosland, K., Joseph, R., Slattery, L., Hodges, S., & Dunlap, G. (2018). Why youth run: Assessing run function to stabilize foster care placement. *Children and Youth Services Review*, 85, 35–42. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.12.002>
- Eduskunnan apulaisoikeusasiamies EOAK/4751/2022. Päätöksenteko yhteydenpidon rajoittamista koskevassa asiassa - läheinen henkilö <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/4751/2022>
- Eriksson Pia & Korhonen Päivi (2022) "Kiitos kun pidätte huolta, että asiat olisi minulla hyvin": Kysy ja kuuntele -hankkeen loppuraportti. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-851-4>
- Haapala, M., Kaijanen, M., Minkinen, M. & Westlund, O. 2023. Hatkassa Suomessa – Kohti tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista. Pesäpuu ry <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/03/HatkassaSuomessa-raportti.pdf>

Hipp, T. 2023. Trauma ja traumatisoituminen. Teoksessa: Matikka, J. & Hipp, T. (toim.). Traumainformoitu työote. 15-27 PS-kustannus. Keuruu

Isoniemi, S. (2019). Sijaishuoltopaikasta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen poliisin lasten-suojeluviranomaiselle antaman virka-avun näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Vaasan yliopisto.
<https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/8186>

Isoniemi, S. (2023). Luvaton poissaoleminen sijaishuoltopaikasta: Poliisin antama virka-apu lasten-suojeluviranomaiselle vuonna 2020. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165140>

Jäppinen, T, Kalliola, S., Ikäheimo, M., Weckroth, N., Hirschovits-Gerz, T. & Yliruka, L. 2024. Sosiaaliset innovaatiot lastensuojelussa - mitä niiden erityispiirteet ovat? : SOILA-koordinaatiohankkeen ja Innokylän innovaatiokatsaus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-260-0>

Kaijanen, M., Liukkonen, J., Nokireki, K. & Westlund, O. 2022. Nuorten osallisuus ja kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa ennen, nyt ja tulevaisuudessa. UP2US-hankkeen loppuraportti. Pesäpuu ry.
<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2022/02/Nuorten-osallisuus-ja-kokemusasiantuntijuus-ennen-nyt-ja-tulevaisuudessa-raportti-verkkoversio.pdf.pdf>

Kekkonen, O. & Pekkarinen, E. (2024) Hatkassa lapsen silmin. Analyysin lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Lapsiasiavaltuutettu.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165358>

Kuvajainen, M. 2023. Traumainformoidun työotteen oppiminen ja opettaminen ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: Matikka, J. & Hipp, T. (toim.). Traumainformoitu työote. 222-239. PS-kustannus. Keuruu

Kääriälä, A. Haapakorva, P., Pekkarinen, E. & Sund, R. (2019). From care to education and work? Education and employment trajectories in early adulthood by children in out-of-home care. Child Abuse & Neglect 98.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0145213419303217?via%3Dihub>

Laakso, R. & Enroos, R. 2016. Vieraillo ovilla Lapsen sijaishuoltopaikkaan tulo huostaanotettujen lasten ja sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. YP1605_Laakso&Enroos.pdf
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201702141578>

Laakso, R. 2019. ”Ne näki musta” : Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL Word Template
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137484/URN_ISBN_978-952-343-267-3.pdf?sequence=1

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. 361/1983 | Lainsäädäntö | Finlex
<https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/1983/361>

Lastensuojelulaki 417/2007. 417/2007 | Lainsäädäntö | Finlex

Lehtonen, I., & Telén, J. (2013). Hatkassa. Selvitys nuorten luvattomista poissaoloista ja sijaishuoltopaikkojen toimintakäytännöistä. Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/julkaisut/hatkassa/>

Lin, C.-H. (2012). Children who run away from foster care: Who are the children and what are the risk factors? *Children and Youth Services Review*, 34(4), 807–813.
<https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2012.01.009>.

Leinonen, A. & Nokireki, K. 2022. Vertaisarvioinnilla vahvistetaan nuorten osallisuutta lastensuojelun sijaishuollossa –blogikirjoitus. Keski-Suomen hyvinvointialue
<https://www.hyvaks.fi/blogikirjoitukset/vertaisarvioinnilla-vahvistetaan-nuorten-osallisuutta-lastensuojelun>

Löfblom, K., Alin, M., Salonen, S., Kaittila, A., Leinonen, L., Kraav, S.-L., Vornanen, R., Anis, M. & Karukivi, M. 2024. Nuorten kokemukset sijaishuoltopaikasta julkisena ja yksityisenä tilana.
<https://journal.fi/janus/article/view/147170>

Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Lastensuojelun laatusuositus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4067-3>

Minkkinen, M. & Westlund, O. (2024). Hatkassa Suomessa II – Tilannekuva lastensuojelun sijaishuoltopaikoista kadoksissa olevista lapsista ja kansalliset toimenpide-ehdotukset. Pesäpuu ry.
<https://pesapuu.fi/materiaalit/hatkassa-suomessa-ii-tilannekuva-lastensuojelun-sijaishuoltopaikoista-kadonneista-lapsista-ja-kansalliset-toimenpide-ehdotukset>

Minkkinen, M. & Westlund, O. (2025). Hatkassa Suomessa III – Paluu hatkasta -menetelmä. Pesäpuu ry.
<https://pesapuu.fi/materiaalit/hatkassa-suomessa-iii-paluu-hatkasta-menetelma-2025/>

Muukkonen, Tiina 2013: Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 165-175. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Nystrom, A., Richards, T. N., Wood, H., Cox, L. M., & Gross, M. (2022). Examining missingness among children in out-of-home care placement in Nebraska. *Child Abuse & Neglect*, 134, 105874.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105874>.

Ojanne, E. 2022. Vanhemmuuden vallanjako. Kirjallisuuskatsaus sijaishuollon aikaisesta yhteistyöstä ja vanhempien toimijuudesta. Maisterintutkielmapohja
https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_79565

Pesäpuu ry ja Lastensuojelun Keskusliitto 2021. Uskomme sinuun – Usko sinäkin.

<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2021/08/usus-2021.pdf>

Petrelus, P. & Yliruka, L. 2023. Traumainformoidun työtteen ja systeemisen lastensuojelun yhtymäkohtia etsimässä. Teoksessa: Matikka, J. & Hipp, T. (toim.). Traumainformoitu työote. 181-201. PS-kustannus. Keuruu

Punch, S., Dorrer, N., Emond, R. & McIntosh 2014: Tie nuoren sydämeen ...käy vatsan kautta, Ruoan terapeutinen merkitys lasten ja nuorten hoidossa. Tammerprint Oy. Tampere

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle: Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. (helsinki.fi)

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/f3c724f9-a1f5-48ff-9333-00b85ea6de3d/content>

Ristikari, T. 2023. Mitä ovat sosiaaliset Innovaatiot lastensuojelussa? Itla.

<https://www.lastensuojelupaivat.fi/wp-content/uploads/sites/3/2023/10/Tiina-Ristikari.pdf>

Ruokolainen, N. & Siljander, N. 2022. Lapsen myönteisen keho- ja ruokasuhteen tukeminen, opas lastensuojelun työntekijöille. Metropolia.

<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2022/12/Opas-lastensuojelun-tyontekijoille.pdf>

Saaristo, S., Paaso, S., Nokireki, K. & Nieminen S. 2022. Elintärkeitä asioita, Ikkuna lasten kokemusten syvempään ymmärtämiseen. Pesäpuu ry.

<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2023/05/Elintarkeita-asioita.pdf>

STM:n visio 2023 (Lastensuojelun visio korostaa luottamusta ja vaikuttavuutta - Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö). <https://stm.fi/-/lastensuojelun-visio-korostaa-luottamusta-ja-vaikuttavuutta>

Sunseri, P. A. 2003. Predicting Treatment Termination Due to Running Away Among Adolescents in Residential Care. Residential Treatment For Children & Youth, 21(2), 43–60.

https://doi.org/10.1300/J007v21n02_03.

Valtioneuvosto 2025. Lastensuojelulain kokonaisuudistus vaiheistetaan – ensin muutokset lasten paremmaksi suojelemiseksi sijaishuollossa.

<https://stm.fi/-/lastensuojelulain-kokonaisuudistus-vaiheistetaan-ensin-muutokset-lasten-paremmaksi-suojelemiseksi-sijaishuollossa->

LIITTEET

HYVÄ TULO SIAISHUOLTOON -toimintamalli 28 vrk

Tiekartta nuorille

Tiekartta työntekijälle

Sinun oikeutesi sijaishuollossa

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Olet
turvassa

Kiireellisissä sijoituksissa
työskentely alkaa tästä

Ennakointi

- Tutustumiskäynti (Y, S)
- Esite, valokuvat (Y)
- Soitto sijoitukseen tulemistä edeltävänä päivänä nuorelle ja vanhemmille (Y)

Tulopäivä

- Perustiedot (Y)
- Sijoituksen syiden avaaminen (S, Y)
- Sijoituspäätös yksikköön (S)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Tervetulopaketti (Y)
- Tiekartan antaminen nuorelle + läpikäyminen (Y)
- Yksikön esittely, tilat ja käytänteet (Y)
- Tulotilanteessa perheellä oma työntekijä (Y)

Toinen ja kolmas päivä

- Sijoituksen syiden avaaminen (S, Y)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Toisiin nuoriin tutustumisessa auttaminen (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Yksikön käytänteiden esittely jatkuu (Y)

Ensimmäinen viikko

- Terveystarkastuksen tarpeen arvioiminen (Y, S)
- Aloitusneuvottelu (S, Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: tutustuminen (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille kerran päivässä (Y)
- Suunnitelma oppimisen edistämisestä (S, Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)
- Ruokailu nuoren ehdoilla (Y)

Toinen viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: turvallisuus (Y)
- Sosiaalityöntekijän ja nuoren tapaaminen (S)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hyvän kohtelun suunnitelma

Kolmas viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: mistä minä tulen? (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Vertaistapaaminen (Y)
- Kooste sosiaalityölle (Y)

Neljäs viikko

- Neuvottelu (S, Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: unelmat (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma (Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)

Päävastuu toteutuksesta
(Y)=yksikkö (S)=sosiaalityö

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Ennakointi

- Tutustumiskäynti (Y, S)
- Esite, valokuvat (Y)
- Soitto sijoitukseen tulemista edeltävänä päivänä nuorelle ja vanhemmille (Y)

Ennakoinnilla pyritään keventämään nuoren tuloa asuinyksikköön sekä tarjoamaan hänelle sekä hänen läheisilleen mahdollisuuksia sijoitukseen ja asuinyksikköön liittyvien asioiden miettimiseen etukäteen. Pohjaa keskinäiselle luottamukselle voidaan luoda jo ennen sijoituksen alkua, ennakointiin kannattaa siis panostaa.

Tutustumiskäynti pyritään mahdollistamaan nuorelle ja hänen läheisilleen aina ennen sijoituksen alkua. Tutustumiskäynnillä vanhemmille tarjotaan mahdollisuus tutustua sekä yksikön yleisiin tiloihin että johonkin asuinhuoneista.

Tutustumiskäynnillä nuorelle ja hänen läheisilleen annetaan **esite, joka sisältää valokuvia yksiköstä**. Esite voidaan lähettää myös sähköisesti, jos tutustumiskäyntiä ei ole mahdollista toteuttaa.

Sijoitukseen tulemista edeltävänä päivänä yksiköstä soitetaan **erilliset puhelut nuorelle ja vanhemmille**. Sekä nuorelta että vanhemmilta kysytään millä mielin hän/he ovat yksikköön tulon suhteen ja kerrotaan mitä seuraavana päivänä tapahtuu. Puhelussa pyritään vastaamaan mahdollisiin nuorella tai vanhemmilla oleviin huoliin ja/tai kysymyksiin.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Tulopäivä

- Perustiedot (Y)
- Sijoituksen syiden avaaminen (S, Y)
- Sijoituspäätös yksikköön (S)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Tervetulopaketti (Y)
- Tiekartan antaminen nuorelle + läpikäyminen (Y)
- Yksikön esittely, tilat ja käytänteet (Y)
- Tulotilanteessa perheellä oma työntekijä (Y)

Yksikön työntekijä kirjaa tulopäivänä ylös nuoren **perustiedot**. Erityisesti tilanteissa, joissa nuoresta ei ole ennakoon tietoja yksikössä, tulee perustietojen kirjaamisen olla huolellista. Samassa yhteydessä nuorelle kerrotaan mitä tietoja hänen kirjataan, mihin ja miksi. Nuoren tulee myös saada tietää miten hän voi saada lukea itsestään tehtyjä kirjauksia.

On tärkeää varmistaa, että nuori tietää miksi hänet on sijoitettu. **Sijoittava sosiaalityöntekijä käy sijoituksen syyt** läpi nuoren kanssa tulopäivänä. Tämän lisäksi yksikön työntekijät käyvät päätöksen läpi nuoren kanssa vielä saman päivän aikana. Sijoituksen syiden avaamisessa on tärkeää, että sijoituksen syistä kerrotaan nuorelle ymmärrettävällä kielellä ja asiaa käydään läpi nuoren tahtisesti.

Sosiaalityöntekijä toimittaa viimeistään tulopäivänä **sijoituspäätöksen yksikköön**, jotta yksikön työntekijät tietävät sijoituksen syyt. Sijoittava sosiaalityöntekijä vastaa siitä, että yksikkö saa riittävät tiedot lapsen hoidon järjestämiseksi ja perheen tuen arvioimiseksi ja toteuttamiseksi.

Vuoron aikuinen määrittellään ja kerrotaan nuorelle jokaisen vuoron osalta erikseen. Ajatuksena on, että nuori tietää, että tämä tietty aikuinen on tässä vuorossa töissä minua varten. Nuoren ei välttämättä tarvitse muistaa ensimmäisinä hetkinä kuin yhden aikuisen nimi. Tarkoituksena ei ole sinällään lisätä vuoron resurssia vaan vain nimeä yksi aikuinen erityisesti nuorta varten. Vaikka

aikuinen tekee myös muita töitä vuoron aikana, on tärkeää, että nuorta ei jätetä yksin vaan hänen käytettävissään on joku aikuinen hänen niin toivoessaan.

Asuinyksikön työntekijä antaa tulopäivänä nuorelle **tervetulopaketin**. Paketti on koottu valmiiksi, ja se voi esimerkiksi odottaa nuorta huoneen sängyllä, kun hän saapuu asuinyksikköön. Tervetulopaketti voi sisältää esimerkiksi pehmolelun, pehmeän peiton, stressilelun, tietoa nuoren omista oikeuksista, tyhjän sivun, johon voidaan täyttää nuoren vastuusosiaalityöntekijän nimi ja yhteystiedot sekä muuta sopivaa kirjallista materiaalia, esimerkiksi Pesäpuun "Uskomme sinuun - usko sinäkin" vihkon. Asuinyksikön työntekijät ja yksikössä asuvat nuoret voivat kirjoittaa yksikköön muuttavalle nuorelle kirjeet, jotka annetaan osana tervetulopakettia.

Nuorelle annetaan nuoren **tiekartta**, ja sitä käydään hänen kanssaan läpi.

Yksikön työntekijä **esittelee tulopäivänä nuorelle yksikön tilat ja käytänteet**.

Tulotilanteessa **perheellä on käytössään oma työntekijä**, joka käy heidän kanssaan läpi sitä mitä nyt ja lähipäivinä tapahtuu, esimerkiksi siinä kohdassa, kun nuori lähtee jo omaan huoneeseensa. Jos vanhemmat eivät ole mukana tulotilanteessa, heille soitetaan ja käydään heidän kanssaan asioita läpi puhelimitse.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Toinen ja kolmas päivä

- Sijoituksen syiden avaaminen (S,Y)
- Vuoron aikuinen (Y)
- Toisiin nuoriin tutustumisessa auttaminen (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Yksikön käytänteiden esittely jatkuu (Y)

Sijoitukseen johtaneita syitä käsitellään nuoren kanssa jälleen toisen tai kolmannen päivän aikana, koska ensimmäisenä päivänä vastaanotettu tieto ei välttämättä ole jäänyt nuoren mieleen ja muistiin ja/tai nuorelle on voinut herätä uusia kysymyksiä asiaan liittyen. Päävastuu asiasta on sosiaalityöntekijällä, joka voi käydä asiaa läpi nuoren kanssa esimerkiksi puhelimitse. Tämän lisäksi asiasta keskustellaan myös yksikössä nuoren kanssa.

Toisen ja kolmannen päivän osalta määritellään ja kerrotaan nuorelle **vuoron aikuinen** jokaisen vuoron osalta erikseen. Vaikka aikuinen tekee myös muita töitä vuoron aikana, on tärkeää, että nuorta ei jätetä yksin vaan hänen käytettävissään on joku aikuinen hänen niin toivoessaan.

Yksikön työntekijät auttavat **nuorta tutustumaan muihin yksikössä asuviin nuoriin**. Tutustumista ei ole hyvä jättää yksikössä jo

asuvien tai yksiköön juuri muuttaneen nuoren vastuulle. Tutustumisessa voidaan tukea niin, että yksikköön muuttanut nuori ehtii valmistautua tilanteeseen. Nuori saa kertoa tutustumistilanteesta muille nuorille itsestään sen verran kun haluaa.

Vanhemmuustyöskentely alkaa, kun yksikön työntekijät tapaavat nuoren vanhempia heti ensimmäisten päivien aikana kasvatuskumppanuuden rakentamiseksi. Tapaamisessa vanhemmilla on mahdollisuus keskustella nuoren asioista ja sijoituksesta kasvotusten työntekijän kanssa. Vanhempi on asiantuntija oman lapsensa asioissa ja hänet tulee kohdata sellaisena. Tapaamisessa tutustutaan vanhempiin, kuullaan heidän ajatuksiaan tilanteesta sekä sovitaan vanhemmuustyöskentelyn tavoista.

Yksikön käytänteiden läpikäyminen jatkuu toisena ja kolmantena päivänä, toistot ovat tärkeitä nuorelle.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Ensimmäinen viikko

- Terveystarkastuksen tarpeen arvioiminen (Y, S)
- Aloitusneuvottelu (S, Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: tutustuminen (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille kerran päivässä (Y)
- Suunnitelma oppimisen edistämisestä (S, Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)
- Ruokailu nuoren ehdoilla (Y)

Yksikössä selvitetään nuoren terveydentilaa ja varataan tarvittaessa nuorelle aika **terveystarkastukseen**.

Nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä järjestää neljän arkipäivän kuluessa **aloitusneuvottelun**, jossa määritellään sijoituksen tavoitteet. Omaohjaajan osallistuminen neuvotteluun pyritään järjestämään. Neuvottelun tarkoitusta ja rakennetta on tärkeää käydä etukäteen läpi nuoren kanssa, apuna voi käyttää Pesäpuun maksutonta Siivet-työvälinettä.

Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa on oleellinen osa Hyvä tulo sijaishuoltoon -toimintamallia. Kullekin viikolle on määritetty teema, johon työskentely voidaan pohjata. Omaohjaajat voivat vapaasti suunnitella omaohjaajatyöskentelyn tapoja, esimerkiksi toisella kerralla työskentely voi olla vapaampaa tekemistä ja sen avulla tutustumista, ja toisella kerralla tiiviimmin esimerkiksi jonkin työmenetelmän avulla työskentelyä. Ensimmäisellä viikolla teemana on nuoreen tutustuminen.

Yksikön työntekijä soittaa vanhemmille ensimmäisen viikon aikana kerran päivässä. **Kuulumissoittojen** tarkoituksena on kertoa nuoren kuulumisia, mutta kysellä myös vanhempien

kuulumisia ja vastata samalla mahdollisiin heillä oleviin kysymyksiin.

Suunnitelmaa oppimisen edistämisestä tehdään ensimmäisen viikon aikana yksikön, sosiaalityön ja koulun yhteistyönä. Asuinyksiköstä on hyvä olla tiiviissä vuoropuhelussa koulun kanssa.

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi on työntekijöiden käyttöön tarkoitettu lomake, jonka täyttäminen on hyvä aloittaa heti sijoituksen alkaessa. Lomakkeen avulla pyritään havaitsemaan nuoren elämässä olevat, hatkaamiselle mahdollisesti altistavat tekijät, ja niihin puuttamalla kyetä ennaltaehkäisemään hatkaamista. Lomaketta täytetään nuoren, läheisten ja sosiaalityön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Lomaketta voidaan täyttää myös nuoren kanssa, jos työntekijä pitää tätä perusteltuna (esim. useita hatkoja taustalla + hyvä luottamuksellinen suhde nuoreen). Lomakkeen täytössä tulee huomioida erityisen sensitiivinen työote.

Ruokailu järjestetään ensimmäisten päivien aikana nuoren ehdoilla eikä nuorta veloiteta ruokailemaan yhteisessä tilassa. Nuori voi ruokailla esimerkiksi omassa huoneessaan (yksin tai ohjaajan kanssa) tai halutessaan yhdessä muiden kanssa.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Toinen viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: turvallisuus (Y)
- Sosiaalityöntekijän ja nuoren tapaaminen (S)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hyvän kohtelun suunnitelma

Omaohjaajatyöskentely jatkuu turvallisuusteemalla. Teemaa voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta, perimmäisenä tavoitteena on tukea nuoren sisäistä turvallisuuden tunnetta toimintamallin perusajatuksen mukaisesti.

Vastuusosiaalityöntekijä tapaa nuoren kanssa kahden kesken viimeistään toisen viikon aikana.

Kuulumissoitot vanhemmille toteutetaan tästä eteenpäin jokapäiväisten soittojen sijaan sen mukaan miten yksiköstä on sovittu vanhempien kanssa, kuitenkin tiiviisti.

Nuoren kanssa käydään läpi **Hyvän kohtelun suunnitelma** viimeistään toisen viikon aikana.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Kolmas viikko

- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: mistä minä tulen? (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Vanhemmuustyöskentely (Y)
- Vertaistapaaminen (Y)
- Kooste sosiaalityölle (Y)

Omaohjaajatyöskentely jatkuu nuoren taustaan tutustumisella.

Kuulumissoitot vanhemmille jatkuvat tiiviisti.

Vanhemmuustyöskentely jatkuu ensimmäisen tapaamisen yhteydessä määriteltujen tavoitteiden mukaan. Vanhempien kanssa työstetään myös Hoito- ja kasvatussuunnitelman pohjaa.

Yksiköstä järjestään **nuoren ja vertaisnuoren välinen tapaaminen**. Vertainen voi olla yksikössä jo jonkun aikaa asunut nuori tai jossain muussa yksikössä asuva nuori. Tapaamiselle määritellään tavoite ja sen sisältö on jossain

määrin strukturoitu eli ohjaajat ohjeistavat vertaisnuorta ennen tapaamista tavoitteiden ja tekemisen osalta. Vertaisnuori voi esimerkiksi esitellä uudelle nuorelle asuinyksikön lähellä sijaitsevan kuntoilupaikan tai nuoret voivat käydä yhdessä kahvilla ja jakaa kokemuksiaan sijoituksen alkuvaiheista. On tärkeää valmistella molempia nuoria tapaamiseen ja sen tavoitteisiin. Vertaisnuorena toimivalle nuorelle on hyvä ostaa kiitoksena karkkipussi tai muu pieni lahja.

Yksiköstä tehdään kolmannen viikon aikana vastuusosiaalityöntekijälle kooste sijoituksen ensimmäisistä viikoista. Kooste auttaa sosiaalityöntekijää saamaan kuvan sijoituksen sujumisesta.

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

-toimintamalli, 28 vrk

Neljäs viikko

- Neuvottelu (S,Y)
- Omaohjaajatyöskentely kaksi kertaa viikossa, teema: unelmat (Y)
- Kuulumissoitot vanhemmille tiiviisti (Y)
- Hoito- ja kasvatussuunnitelma (Y)
- Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi (Y, S)

Nuoren sosiaalityöntekijä järjestää neuvottelun neljännellä viikolla. **Neuvottelun** tarkoitusta ja rakennetta käydään etukäteen läpi nuoren kanssa. Apuna voi käyttää Pesäpuun maksutonta Siivet-työvälinettä.

Omaohjaajatyöskentelyn teemana neljännellä viikolla on unelmat. Teema mahdollistaa monenlaisen aiheen lähestymisen nuoren kanssa. Olisiko nyt hyvä aika tehdä vaikka kaikkien nuorten kanssa unelmakartat, joita jokainen nuori kävisi läpi omaohjaajansa kanssa?

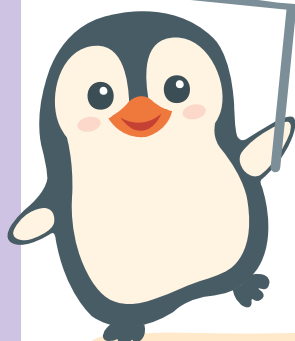
Kuulumissoitot vanhemmille jatkuvat tiiviisti.

Nuoren **hoito- ja kasvatussuunnitelma** tehdään valmiiksi viimeistään neljännen viikon

aikana ja käydään läpi nuoren kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tekemiseen on osallistettu sekä nuorta että hänen läheisiään.

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi -lomaketta voidaan päivittää koko sijoituksen ajan, mutta ensimmäisen neljän viikon aikana olisi hyvä olla jo kattava kuva lomakkeilla mainittujen riskitekijöiden vaikutuksesta nuoren elämään. Lomaketta täytetään nuoren, läheisten ja sosiaalityön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Lomaketta voidaan täyttää myös nuoren kanssa, jos työntekijä pitää tätä perusteltuna (esim. useita hatkoja taustalla + hyvä luottamuksellinen suhde nuoreen). Lomakkeen täytössä tulee huomioida erityisen sensitiivinen työote.

Olet
turvassa

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON -tiekartta nuorelle

Toinen ja kolmas päivä

- ☐ Tiedän miksi minut on sijoitettu
- ☐ Tiedän vuoron aikuisen joka vuoron osalta
- ☐ Minua on tutustutettu toisiin nuoriin
- ☐ Yksikön käytänteitä on kerrattu minulle

Tulopäivä

- ☐ Tiedän miksi minut on sijoitettu
- ☐ Tiedän vuoron aikuisen joka vuoron osalta
- ☐ Olen saanut tervetulopaketin
- ☐ Yksikön tilat ja käytännöt on esitelty minulle

Toinen viikko

Omaohjaajatyön teema: turvallisuus

- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- ☐ Olen tavannut sosiaalityöntekijäni
- ☐ Hyvän kohtelun suunnitelma on käyty läpi kanssani

Ensimmäinen viikko

Omaohjaajatyön teema: tutustuminen

- ☐ Neuvottelu: Tiedän sijoituksen tavoitteet ja miten tästä edetään
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- ☐ Olen saanut ruokailla omilla ehdoillani

Neljäs viikko

Omaohjaajatyön teema: unelmat

- ☐ Neuvottelu: Tiedän miten tästä edetään
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- ☐ Hoito- ja kasvatussuunnitelma on laadittu ja käyty läpi kanssani

Kolmas viikko

Omaohjaajatyön teema: mistä minä tulen?

- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2
- ☐ Olen tavannut vertaisnuoren kanssa

Euroopan unionin
osarahoittama

Pesäpuu ry

Olet
turvassa

HYVÄ TULO SIAISHUOLTOON -tiekartta työntekijälle

Nuoren nimi: _____

Ennakointi

- ☐ Nuori on käynyt tutustumiskäynnillä yksikössä
- ☐ Nuori on saanut yksiköstä esitteen, joka sisältää valokuvia
- ☐ Nuorelle ja vanhemmille on soitettu sijoitusta edeltävänä päivänä

Tulopäivä

- ☐ Nuoren perustiedot on kirjattu
- ☐ Nuorelle on kerrottu sijoituksen syyt
- ☐ Sijoituspäätös on toimitettu yksikköön
- ☐ Vuoron aikuinen on nimetty joka vuoron osalta
- ☐ Nuori on saanut tervetulopaketin
- ☐ Nuori on saanut tiekartan ja se on käyty läpi
- ☐ Nuorelle on esitelty tiloja ja käytänteitä
- ☐ Perheelle on nimetty oma työntekijä

Toinen ja kolmas päivä

- ☐ Sijoituksen syyt on kerrottu (sostt)
- ☐ Vuoron aikuinen on nimetty
- ☐ Nuori on tutustutettu toisiin nuoriin
- ☐ Vanhemmuustyöskentely on aloitettu
- ☐ Yksikön käytänteet on esitelty

Ensimmäinen viikko

- ☐ Terveystarkastus on tehty / varattu
- ☐ Aloitusneuvottelu on pidetty
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- ☐ Vanhemmille on soitettu kuulumissoitot kerran päivässä
- ☐ Suunnitelma oppimisen edistämisestä on tehty
- ☐ Suunnitelma hatkaamisen ennalta-ehkäisemiseksi on aloitettu
- ☐ Nuori on saanut ruokailla omin ehdoin

Toinen viikko

- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- ☐ Sosiaalityöntekijä ja nuori ovat tavanneet
- ☐ Vanhemmille on soitettu kuulumissoittoja tiiviisti
- ☐ Hyvän kohtelun suunnitelma on käyty läpi nuoren kanssa

Kolmas viikko

- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- ☐ Vanhemmille on soitettu kuulumissoittoja tiiviisti
- ☐ Vanhemmuustyöskentely
- ☐ VERTAISTAPAAMINEN on järjestetty
- ☐ Sosiaalityölle on laadittu kooste

Neljäs viikko

- ☐ Neuvottelu on järjestetty
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 1 _____
- ☐ Omaohjaajatyöskentely kerta 2 _____
- ☐ Vanhemmille on soitettu kuulumissoittoja tiiviisti
- ☐ Hoito- ja kasvatussuunnitelma on laadittu
- ☐ Suunnitelma hatkaamisen ennalta-ehkäisemiseksi on valmis

Euroopan unionin
osarahoittama

Päijätty ry

SINUN OIKEUTESI SIJAISHUOLLOSSA

Sinun oikeuksiesi toteutumisesta vastaavat hyvinvointialueen sosiaaliviranomaiset, sijaishuoltopaikka ja vanhemmat. Kaikilla heillä on velvollisuus toimia sinun oikeuksiesi toteutumiseksi.

1

Oikeus olla turvassa

2

Oikeus huolenpitoon

3

Oikeus saada tietoa omasta tilanteesta
ja siitä miksi olet sijoitettuna

4

Oikeus olla osallinen
ja ilmaista oma mielipide

5

Oikeus tavata läheisiä ja
sosiaalityöntekijää

Voit halutessasi lukea lisää lapsen oikeuksista
sijaishuollossa täältä:

Sosiaalityöntekijän nimi
ja yhteystieto:

Euroopan unionin
osarahoittama

Euroopan unionin
osarahoittama

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

Suunnitelma hatkaamisen
ennaltaehkäisemiseksi

Perustiedot

Lapsen nimi

Puhelinnumero

Somet

Ikä

Kansalaisuus ja äidinkieli

Sijaishuoltopaikka ja sen yhteystiedot

Vanhemmat ja muut läheiset henkilöt
ja heidän yhteystietonsa

Fyysinen kuvaus

Pituus

Hiusten pituus ja väri

Paino

Silmien väri

Pukeutumistyyli

Tunnusmerkit (syntymämerkit, arvet, lävistykset)

Ammattilaisten yhteystiedot

Sosiaalityöntekijän nimi ja yhteystiedot

Sosiaaliohjaajan nimi ja yhteystiedot

Koulu ja koulun yhteystiedot

HYVÄ TULO SIAISHUOLTOON

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi

Taustatiedot

Koska lapsi on muuttanut nykyiseen sijaishuoltopaikkaan,
miksi lapsi asuu sijaishuollossa ja mitkä ovat sijoituksen tavoitteet?

Lapsen vahvuudet, osaamiset, hyvät jutut?

Nuoren hatkaamishistoria

Mistä lapsi on hatkannut, kenen luokse hän on hatkannut,
kuinka pitkiä hatkat yleensä ovat, onko lapsi palannut vapaaehtoisesti,
minkälainen lapsen turvallisuustilanne on hatkojen aikana ym.

Mistä lapsi on pitänyt hatkoilla?

Mistä lapsi ei ole pitänyt hatkoilla?

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi

Lapsen hatkaamista koskevat riskitekijät

Yksilölliset riskitekijät	Kyllä	Ei	Lisätiedot
Lapsen ikä (yli 12 vuotta)			
Mielenterveyden häiriö			
Käyttäytymisen häiriö			
Runsas päihteiden käyttö tai päihdehäiriö (diagnoosi)			
Osallistunut rikolliseen toimintaan			
Vastustanut sijoitusta			
Ollut hatkassa aikaisemmin			
Aikaisempia hyväksikäyttökokemuksia			
Yhteensä			

Suhteisiin liittyvät riskitekijät	Kyllä	Ei	Lisätiedot
Tavoittelee yhteisen ajan viettämistä perheen, perheenjäsenten tai muiden läheisten kanssa			
Tavoittelee yhteisen ajan viettämistä kavereiden tai muiden vertaisten kanssa			
Tavoittelee yhteisen ajan viettämistä seurustelukumppanin kanssa			
Ei tule toimeen tai välttelee sijaishuoltopaikan muita lapsia			
Ei tule toimeen tai välttelee sijaishuoltopaikan aikuisia			
Grooming, muu houkuttelu tai pakottaminen pois sijaishuoltopaikasta			
Yhteensä			

HYVÄ TULO SIIAISHUOLTOON

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi

Tilanteisiin liittyvät riskitekijät	Kyllä	Ei	Lisätiedot
Kokee sijaishuoltopaikan vihamielisenä tai liian rajoittavana			
Kokee sijaishuoltopaikassa tylsyyttä			
Kokee sijaishuoltopaikassa turvattomuutta			
Kokee, että ei voi vaikuttaa omaan elämäänsä tai asuinympäristöönsä			
Kaipaa sijaishuoltopaikan ulkopuolista itselleen mielekästä tekemistä			
Kaipaa vapautta tai itsenäisyyttä			
Yhteensä			

Systemitekijät	Kyllä	Ei	Lisätiedot
Useampi sijaishuoltopaikan muutos tai sijoitus kodin ja sijaishuoltopaikan välillä			
Kouluakäymättömyys, koulunkäynnin haasteet tai riittämätön tuki			
Usein vaihtunut sosiaalityöntekijä			
Usein vaihtuneet sijaishuoltopaikan työntekijät			
Pitkä etäisyys syntymäperheen ja sijaishuoltopaikan välillä			
Puutteet muissa palveluissa, esim. mielenterveys- ja päihdepalvelut			
Yhteensä			

HYVÄ TULO SIJAISHUOLTOON

Suunnitelma hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi

Hatkojen ennaltaehkäisy ja kiinnittyminen sijaishuoltopaikkaan

Suunnitelma yksilöllisiin tekijöihin vastaamiseksi?

Suunnitelma suhdetekijöihin vastaamiseksi?

Suunnitelma tilannetekijöihin vastaamiseksi?

”Kaikki sijaishuoltoyksikköön
muuttamiseen liittyvät hyvät ja
huonot tunteet, ovat selkeänä muistissa
vielä vuosikymmenen jälkeen.”

(Nuori / tarinakeräys)